

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

I РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 5

София, петък 11 ноемврий

1927 г.

6. заседание

Четвъртък, 10 ноемврий 1927 година.

(Открито от председателя А. Ц. Цанков, въ 16 ч. 35 м.)

Председателят: (Звъни) Обявявамъ заседанието за открито.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитъ г. г. народни представители: Агушъ Еминовъ, Ставри Андреевъ, Никола Аретовъ, Димитъръ Богдановъ, Димитъръ Бъровъ, Добри Витановъ, Петъръ Гаговъ, Димитъръ Гайдаджиевъ, Хюсеинъ х. Галибовъ, Йорданъ Ганчевъ, Стойчо Георгиевъ, Мехмедали Герай, Георги Губидѣльниковъ, Георги Данаиловъ, Василъ Драгановъ, Димитъръ Дрънски, Димитъръ Зографски, Димитъръ Ивановъ I, Димитъръ Ивановъ II, Савчо Ивановъ, Христо Илиевъ, Трифонъ Капитановъ, Левъ Кацковъ, Тома Константиновъ, Гето Кръстевъ, Кузманъ Куневъ, Иванъ Куртевъ, Теодоси Кънчевъ, Иванъ Лѣкарски, Рашко Маджаровъ, Александъръ Малиновъ, Димитъръ Мангъровъ, Кръстю Марковъ, Йосифъ Марулевъ, Тончо Мечкарски, Петъръ Миновъ, Генко Митовъ, Константинъ Муравиевъ, Иванъ х. Николовъ, Димитъръ п. Пандовъ, Иванъ Петровъ, Георги Т. Поповъ, Георги Пъчевъ, Никола Пждаревъ, Николай Савовъ, Мехмедъ Алиевъ, Салиевъ, Пандо Сидовъ, Кирилъ Славовъ, Петъръ Стояновъ, Ангелъ Узуновъ, Иванъ Христовъ, Георги Черноковъ и Иванъ п. Янчевъ)

Бюрото на Събранието е разрешило отпускъ на следнитъ народни представители:

На г. Димитъръ Ивановъ — 5 дни;
На г. Иванъ п. Янчевъ — 1 день;
На г. Ради Василевъ — 1 день;
На г. Цвѣтко Цвѣтковъ — 1 день;
На г. Еминъ Агушевъ — 2 дни;
На г. Мехмедъ Алиевъ Салиевъ — 3 дни;
На г. Мехмедали Герай — 2 дни;
На г. Хюсеинъ х. Галибовъ — 2 дни;
На г. Димитъръ Гайдаджиевъ — 5 дни;
На г. д-ръ Владимиръ Бурилковъ — 3 дни;
На г. Кузманъ Куневъ — 2 дни;
На г. Тома Константиновъ — 1 день;
На г. Величко Кознички — 1 день;
На г. Генко Митовъ — 1 день;
На г. Димитъръ Дрънски — 8 дни;
На г. Димитъръ п. Пандовъ — 2 дни;
На г. Савчо Ивановъ — 2 дни и
На г. Добри Витановъ — 2 дни;

Въ бюрото на Камарата е постѣпило питане отъ народния представителъ г. Коста Лулчевъ къмъ г. министра на земледѣлието и държавнитъ имоти, относително нѣкои нередовности въ с. Островъ, Орѣховска околия, извършени отъ органи на Дирекцията на трудовитъ земледѣлски стопанства.

Това питане ще се изпрати на г. министра, за да отговори.

Въ бюрото на Камарата е постѣпилъ така сѣщо проекто-отговорътъ на тронното слово.

Ще бѣде раздаденъ своевременно на г. г. народнитъ представители.

Пристъпваме къмъ първата точка отъ дневния редъ — докладъ на комисията по провѣрка на изборитъ.

Ще се докладва изборътъ въ Ямболската избирателна околия.

Има думата докладчикътъ г. Стоименъ Савовъ.

Докладчикъ С. Савовъ (д. сг): Г. г. народни представители! Ще ви докладвамъ избора въ Ямболската избирателна околия. Споредъ протокола на централното изборно бюро, въ този изборъ сѣмъ участвували седемъ кандидатни листи. Първата листа, на Демократическия сговоръ, съ розовъ цвѣтъ, начело съ Славейко Василевъ, е получила 9.528 гласа; втората листа, на Демократическата партия, съ моравъ цвѣтъ, начело съ Георги Арабаджиевъ, е получила 410 гласа; третата листа, на Занаятчийскитъ професионални политическо-просвѣтителни ядра, съ оловно-пепеляво-желѣзенъ цвѣтъ, начело съ Янко Сакъзовъ, е получила 5.309 гласа; четвъртата листа, на Работническата партия, съ сребъренъ цвѣтъ, начело съ Алекси Гаговъ, не е получила нито единъ гласъ; петата листа, на Радикалната партия, съ кремавъ цвѣтъ, начело съ Стоянъ Костурковъ — 286 гласа; шестата листа, на Българския земледѣлски народенъ сѣюзъ, съ оранжевъ цвѣтъ, начело съ Михаилъ Христовъ Георгиевъ, е получила 303 гласа; седмата кандидатна листа, на Националлибералната партия, съ зеленъ цвѣтъ, начело съ Иванъ Кермекчиевъ, е получила 651 гласа.

Къмъ дѣлото се намиратъ две контестации, които, обстойно разгледани въ комисията, се намѣриха за неоснователни. По всичкитъ дневници е отбелязано, че изборитъ сѣмъ станали при редъ и тишина. Има заведени осемъ преписки по молбитъ на отдѣлни тѣжители-избиратели, въ две отъ които има медицински свидетелства за престарали се избиратели-агитатори, обаче това е станало вънъ отъ изборнитъ мѣста и преди деня на изборитъ; въ самия денъ на избора въ избирателнитъ бюра не е станалъ никакъвъ скандалъ. Въ една контестация се твърди, че завършената листа начело съ г. Янко Сакъзовъ не е правилно завършена. Обаче ние изискаме дѣлото по завърката на тая листа и видѣхме, че листата е била редовно завършена. Имената на подписалитъ петъ души избиратели заявлението съ изключение на Бони Дамяновъ сѣмъ сжщитъ както въ избирателнитъ списъци; само въ бащиното име на Бони Дамяновъ има малка разлика, обаче комисията намѣри, че тая разлика не е отъ такова естество, което да може да повлияе за правилността на избора. Така щото смѣтамъ, че този изборъ е правиленъ и редовенъ.

Установява се едно пѣщо, което азъ като докладчикъ трѣбва да изнеса на народното представителство — че бившата комунистическа партия, сега работническа, е дала пълното си сътрудничество на Широкосоциалистическата партия, защото е завършена работническа листа, обаче отъ протокола на централното изборно бюро се вижда, че нито една бюлетина пѣма за комунистическата партия или за тѣй наречената сега Работническа партия.

К. Лулчевъ (с. д): Вие откъде знаете, че гласовѣтъ на комуниститъ сѣмъ дадени за листата на широкитъ социалисти?

Докладчикъ С. Савовъ: На мене се пада да ви съобща и друго едно нѣщо. Понеже подиръ малко ще ви докладвамъ избора въ Варненската градска избирателна околия, тамъ ще забележите обратното. Тамъ широкитѣ социалисти сѣ помагали на комуниститѣ или на тѣй наречената сега Работническа партия. Това трѣбва да се знае и отъ народнитѣ представители, и отъ българскитѣ избиратели, че тѣ сѣ въ формаленъ съюзъ, макаръ и прикритъ. Мнението на комисията, обаче, е изборътъ въ Ямболската околия да се счете редовно произведенъ и да се утвърди. Престаралитѣ се пъкъ избиратели, които сѣ нарушили избирателния законъ, ще отговарятъ предъ сѣда.

К. Лулчевъ (с. д): Има контестации — кажете за какво се отнасятъ тѣ.

С. Омарчевски (з): Едро Шидерски бѣше смазанъ отъ бой; има контестация за този случай. Защо не я прочетете?

Докладчикъ С. Савовъ (д. сг): Г. Омарчевски! Ние зрелища не щемъ да правимъ тукъ. Контестацията е написана преди избора — това мога да Ви го кажа. Такива контестации има много. Ние спорихме въ комисията, три пѣти разглеждахме избора, и дойдохме до съгласие, че никакъвъ реаленъ резултатъ отъ тази контестация нѣма да има и че изборътъ трѣбва да се утвърди. Това е мнението на комисията.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Янко Сакъзовъ.

Я. Сакъзовъ (с. д): Г. г. народни представители! Минаха се много месеци, откато станаха изборитѣ. Впечатленията отъ избирателната борба полака-лека се заглаждатъ, углаждатъ, ние забравяме отдѣлнитѣ случаи и оставаме само съ едно общо представление за начина, по който бѣха произведени изборитѣ въ цѣлата страна. Но понеже сега е въпросъ за утвърждаването на избора въ Ямболската околия, и понеже докладчикътъ не поиска да ни докладва за контестациитѣ, подадени по тоя изборъ, азъ ще искамъ да ви познаямъ съ една отъ тия контестации, защото фактитѣ, изложени въ нея, хвърлятъ една пълна свѣтлина върху това, което стана по изборитѣ въ Ямболската околия.

Г. г. народни представители! Работа между населението въ Ямболската околия отъ 30 години. Работилъ сѣмъ презъ много режими: презъ режима на Радославова, презъ режима на Петкова

Нѣкой отъ сговориститѣ: И презъ режима на Пастухова.

Я. Сакъзовъ (с. д): Да, и презъ режима на Пастухова, отъ който всички ние сте въ възхищение, защото тия избори, правени въ 1919 г., представяватъ въ цѣлата българска история, освенъ въ първитѣ героически времена, едни образцови избори, съ които ние само можемъ да се гордѣмъ. Никога по-рано, отъ тогава, отъ когато се считамъ пълнолѣтенъ гражданинъ на България, азъ не сѣмъ виждалъ въ Ямболската околия изборъ, подобенъ на този, който се произведе въ Ямболска околия за настоящия законодателенъ периодъ.

Г. г. народни представители! Не е насилието характерната черта въ едни избори, за да бждатъ тѣ опорочени. Дето е имало насилие, или ще му се противопостави насилие, или пъкъ населението ще се покори и така изборитѣ ще си минатъ. Но въ ямболския изборъ, както и въ много избори въ България презъ този избирателенъ периодъ, се прокара една нова, неизвестна, неопитвана до тогава система.

Докладчикъ С. Савовъ (д. сг): Вѣрно е, че нѣма система. Завѣрена листа, пъкъ гласове нѣма. Такова нѣщо нѣма въ парламентарната история. Следъ като е завѣрена листата, вамъ се даватъ гласове. Това е то.

Я. Сакъзовъ (с. д): И на това ще Ви се отговори. Може да е имало завѣрена листа и сетне да сѣмъ се отказали или да сѣмъ си дали гласовѣтъ, като български граждани, на една или друга листа. Това обикновено става, както става и другото: нѣматъ завѣрена листа, съгласяватъ се да подпомагатъ на една листа и взематъ, че зачеркватъ личности. И това стана. Тия игри, за жалостъ, ставатъ у насъ. Но не е това важното. Важното бѣше, че въ ямболския изборъ не се позволи на населението отъ околията да се консултира съ политическитѣ представители на българскитѣ партии.

Докладчикъ С. Савовъ (д. сг): Това не е вѣрно. Изборитѣ говорятъ тѣкмо обратното.

С. Омарчевски (з): Ти бѣше въ Шуменъ тогава, отде знаешъ?

Х. Баралиевъ (с. д): Да не се обажда докладчикътъ!

Докладчикъ С. Савовъ (д. сг): Има 7 хиляди гласа получени отъ опозицията.

Я. Сакъзовъ (с. д): Е, разбра се, че азъ ще водя диалогъ съ г. докладчика, ще се препираме съ него, азъ ще кажа едно, той ще ми възрази: „това не е вѣрно.“ Азъ бихъ желалъ вмѣсто Васъ, г. докладчикъ, г. министъръ Славейко Василевъ или г. Николай Савовъ, кандидати на правителствената листа, да ми кажатъ вѣрно ли е това, което говори азъ, или не е вѣрно, Азъ, като гражданинъ на тая страна, като човѣкъ, който е участвувалъ въ изборитѣ въ нашата страна отъ 40 години насамъ, който е допринесълъ нѣщо за създаването на едни тѣршими нрави, които на насъ, дейцитѣ, да ни дадатъ радостъ да живѣемъ въ тази страна, да възпитаваме поколѣния подиръ насъ, на които да е драго да защищаватъ тая страна, да се гордѣятъ съ нейнитѣ институти, казвамъ азъ, като съучастникъ въ историята на нашата страна, бихъ искалъ, дълженъ сѣмъ да ви упомена най-характернитѣ черти на системата, която е проведена въ последнитѣ законодателни избори, за да туримъ най-сетне край на досегашното и да намѣримъ ние, представителитѣ на българскитѣ партии, единъ начинъ, по който българското население да се съвещава съ своитѣ политически представители, свободно да си избира своитѣ представители, за да можемъ да кажемъ, че и ние живѣемъ единъ конституционенъ, парламентаренъ животъ, за който и г. министъръ-председателъ и г. министърътъ на външнитѣ работи въ парламентарната комисия по Министерството на външнитѣ работи ни говориха, че той е единственото нѣщо, което ще ни представи предъ Европа за една спокойна, за една прогресивна страна, която ще спечели симпатиитѣ на малки и голѣми държави, която ще се ползува отъ тѣхната подкрепа, отъ тѣхната помощъ, и благодарение на който ние ще можемъ да влѣземъ въ европейския ареопагъ и да се смѣтаме като една културна частица въ общата култура на човѣчеството. Следователно, недейте ме кара да говоря по-нататкъ по тѣзи работи и да възразявамъ на г. докладчика. Азъ ще ви изнеса само факти и подиръ това възъ основа на тия факти ще поискамъ едно решение на Народното събрание.

Фактитѣ, г-да, сѣмъ следнитѣ. Въ гр. Ямболъ представителитѣ на Социалдемократическата партия, на Демократическия сговоръ, на Демократическата партия и на другитѣ партии можеха да се съвещаватъ съ своитѣ сѣмшленици. Обаче представителитѣ на Работническата партия не можеха явно да се съвещаватъ съ своитѣ сѣмшленици. Представителитѣ на Земледѣлския народенъ съюзъ сѣщо така не бѣха достатъчно свободни да направятъ това. Даже когато тѣ си избраха своитѣ кандидати и заедно съ нашитѣ бѣха вписани въ една листа, ние не току така лесно можехме да отидемъ да се срещнемъ съ тѣхнитѣ представители, за да обмислимъ тѣй наречената изборна кампания, изборна борба, както вие, отъ правителствената страна, си я обмисляхте, като и другитѣ партии отъ своя страна си я обмисляха. Ние това знаемъ, г-да, това научихме отъ миналото, това приехме отъ борцитѣ на миналото: да отидемъ при народа да му кажемъ нашето мнение, нашата критика на положението и да му посочимъ единъ изходъ отъ положението. Този изходъ може да бжде фантастиченъ, този изходъ може да бжде такъвъ, какъвто вчера г. министъръ-председателъ каза — че това сѣмъ едни мнения вънъ отъ реалността, които могатъ да иматъ едно значение за науката, за общественитѣ идеали, но, приложени въ действителността, възможно е да не дадатъ единъ очакванъ резултатъ. Но въ всѣки случай ние, представителитѣ на едно политическо течение, заедно съ представителитѣ на Земледѣлския народенъ съюзъ и съ представителитѣ на Занаятчийската партия се съгласихме на една обща изборна борба. Въ гр. Ямболъ ние можехме да направимъ едно политическо събрание, но въ селата, г-да, ние не можехме дори да се срещнемъ съ представителитѣ на Земледѣлския народенъ съюзъ, да си поговоримъ, да опитаме да направимъ събрание. Може би населението не щѣше да дойде на нашето събрание — и това е възможно — или пъкъ щѣше да се струпа вкупомъ — това е неизвестно. Въ всѣки случай, ние не можехме, както казахъ, дори да се срещнемъ съ нашитѣ кан-

дидати. И, върно е, отидох да се срещна единъ недѣленъ денъ съ кандидата Едрю Шидерски отъ с. Страджа. По пѣтя минахме презъ едно село, дето намѣрихме г. Славейко Василевъ да говори на частъ отъ населението въ селото. Минахме, заминахме, отидохме въ с. Страджа въ дома на Едрю Шидерски. И още при влизането намъ ни се каза, че нѣма да ни допуснатъ да излиземъ съ него, нѣма да ни допуснатъ даже да стоимъ. И наистина, веднага подиръ 10—15 минути се яви старшиятъ на с. Страджа, извика Едрю Шидерски — двора му е доста голѣмъ — и му казалъ следното: „Ще изпратишъ гоститѣ да си отидатъ и ти нѣма никѣде да излизашъ“. Значи потвърди се онова, което ние чувахме отъ по-рано, че на Едрю Шидерски, кандидатъ отъ нашата листа, не се позволява да отива въ селата. Ние казахме: добре, ще отидемъ съ Едрю Шидерски да срещнемъ г. министъръ Славейко Василевъ, който ще дойде отъ с. Азакъкой въ с. Страджа, ще го срещнемъ и ще го попитаме дали на насъ е запретиено да отидемъ въ срѣдата на населението. Направихме това. Даже нашитѣ другари казаха, че нѣма да се спре автомобилътъ на г. министра, че ще хвъркне покрай насъ, но той се спрѣ. Г. Славейко Василевъ бѣше доста любезенъ, здрависахме се, и той обеща на менъ и на Едрю Шидерски, че ще ни даде свобода да отидемъ по селата. Какво стана? Министъръ Славейко Василевъ бѣше тъй любезенъ да даде съвети на Едрю Шидерски, като бившъ земледѣлецъ и като настоящъ такъвъ, да не вълнува населението, да бѣде всичко въ границитѣ на закона. Ние трѣгнахме, отидохме въ едно, въ две, въ три, въ петъ села и се върнахме. И азъ спокоенъ си дойдохъ тукъ подиръ първото отиване, като се надѣвахъ, че, слава Богу, изборътъ ще мине свободно. Дойдохъ си тукъ. На другия денъ, следъ като г. Едрю Шидерски се върналъ, бива повиканъ въ мѣстния участъкъ въ с. Страджа и отъ двама стражари бива битъ дотолкова, шото лѣга на легло. Азъ го видѣхъ, г. г. народни представители, ходихъ тамъ. Той бѣше освидетелствуванъ отъ лѣкаря, месата му бѣха посинѣли, имаше дори опасностъ отъ заразяване на рѣвѣта — това сѣ докторски работи — и бѣше завитъ въ кожи.

Г. г. народни представители! Това, което стана съ Едрю Шидерски, трѣбвало би, мисля, да стресне и кандидатитѣ отъ околията, трѣбвало би да стресне и централното управление. Ние се оплакахме на г. министъръ-председателя, министъръ на вътрешнитѣ работи, да се дадатъ разпореждания, шото това нѣщо не да не става, но поменъ да нѣма по-нататъкъ отъ каквото да било насилие. Но това не биде. Побоятъ, нанесенъ на Едрю Шидерски, се е повторилъ съ други представители на земледѣлцитѣ. Въ 2—3 села сѣ били бити представители на Земледѣлския съюзъ. Въ село, дето ние имаме достатъчно наши сѣмишленици, наши хора сѣ били сѣщо така бити. Г. министъръ-председателю и министъръ на вътрешнитѣ работи! Говорилъ съмъ Ви за Вашия околийски началникъ въ Ямболска околия, говорилъ съмъ Ви какъ той фаворизира единъ-двама пристави и старши. Има тамъ единъ приставъ, който, въ което село отиде, дето има силни партизани, бие ги като турски кърсердаринъ. Това е нѣщо нечувано въ минало време, г. министъръ-председателю! (Възражения отъ сговориститѣ).

Министъръ-председателю А. Ляпчевъ: Ще Ви отговоря, г. Сакъзовъ. Моля, пазете тишина, г-да, за да се доизкаже г. Сакъзовъ и ще му отговоря.

Я. Сакъзовъ (с. д.): Когато азъ казвамъ, че това е нечувано въ минало време, то има своето значение въ този смисълъ, че когато се казва отъ централното мѣсто: „На вашето съвѣщаване съ населението нѣма да се турятъ прѣчки“; когато се казва отъ околийския началникъ въ присѣдствіето на г. министъръ Славейко Василевъ: „Прѣчки нѣма да ви се правятъ“, а се праща на другия денъ приставъ да бие, да изтезава населението — това въ миналото не е ставало.

Азъ зная и г. Радославовъ, и покойния Петковъ и други, и други... (Възражения отъ сговориститѣ).

Нѣкой отъ сговориститѣ: А вашитѣ съюзници, дружбаниитѣ, какво правѣха?

Я. Сакъзовъ (с. д.): Зная и за дружбашитѣ.

К. Лулчевъ (с. д.): (Къмъ сговориститѣ) Това ли ви бѣше меракътъ, това ли ви бѣше желанието: да надмините всички?

Д-ръ К. Милановъ (д. сг) Г. Сакъзовъ! Вие не бѣхте ли депутатъ въ земледѣлската Камара, не помните ли, когато бившиятъ министъръ-председателъ Стамболийски заплашваше българскитѣ избиратели съ бесилки предъ урнигѣ? Не го ли чухте това тукъ? Вашитѣ днешни съюзници го правѣха. Защо ни сравнявате съ тѣхъ? Стамболийски заплашваше тѣзи, които при референдума дадатъ черни бюлетини, че ще ги беси. Вие го чухте това тогава. Защо го замълчавате?

Г. Марковъ (з. в): А бе, Кънчо, въ кое време е имало толкова много детективи, назначени за изборитѣ? Въ кое време е имало толкова побоища, толкова убийства?

К. Лулчевъ (с. д.): (Къмъ сговориститѣ) Сега се разглеждатъ вашитѣ дѣла. Вие ще отговаряте.

Председателътъ: (Звъни) Г. Лулчевъ! Дръжте смѣтка за езика си.

К. Лулчевъ (с. д.): Азъ държа смѣтка. Азъ казвамъ истината. Сега се разглеждатъ вашитѣ дѣла. Днешното управление ще отговаря за дѣлата си, не миналото. Вие ще отговаряте.

Председателътъ: (Звъни) Моля, тишина.

Я. Сакъзовъ (с. д.): (Идва на трибуната) Г. г. народни представители! Тъкмо това искахъ да кажа на г. Кънчо Милановъ и на ония, които ме пресичатъ. Когато ние сме разглеждали управлението и дѣлата на Земледѣлския народенъ съюзъ, на дружбашкото управление, ние сме били тъй-же коректни, тъй-же върни на насъ си; когато сме ги критикували и бичували, ние сме излагали цѣлата жестокостъ, цѣлата беззаконностъ на тѣхното управление.

Д-ръ К. Милановъ (д. сг): Азъ не Ви обвинявамъ. Но понеже Вие сравнявате днешнитѣ избори съ изборитѣ въ миналото, и казвате, че не е имало въ миналото такива избори, азъ Ви запитахъ: не чухте ли бившиятъ министъръ-председателъ Стамболийски, когато се заканваше отъ това мѣсто (Сочи министерската маса) на българскитѣ избиратели? И тия закани той ги изпълни.

Председателътъ: Г. Милановъ! Недейте прекъсва.

К. Лулчевъ (с. д.): Сега се разглеждатъ дѣлата на г. Ляпчевъ, управлението на г. Ляпчевъ и изборитѣ на г. Ляпчевъ.

Г. Марковъ (з. в): И дѣлата на детективитѣ.

Я. Сакъзовъ (с. д.): Тъкмо това искамъ да кажа: всѣки режимъ си има своитѣ характерни черти. Ние бихме искали отъ единъ новъ режимъ да изчерпи най-сетне този арсеналъ отъ всички тия насилнически срѣдства, съ които се влияе на населението. Азъ казвамъ следното: за мене е недопустимо това — да се обещае една свобода на действие предъ васъ, а задъ васъ да се поддържа системата на насилие! Ще ме принудите да кажа това, което ми се каза отъ вашия представителъ тамъ: „Това е единъ апаратъ курдисанъ, който не може да се измѣни сега въ течение на изборитѣ“. Е, това е. Вие сте курдисали апарата тамъ и не можете да го измѣните. Е добре, тѣзи апарати, които вие курдисвате, курдисвате ли ги споредъ законитѣ на страната, или ги курдисвате споредъ вашитѣ нужди? Това питамъ.

Ето това бѣ, което ние най-първо срещнахме — побойща надъ представители на опозицията, особено надъ представители на блока между земледѣлци, социалисти и занаятчии. Представители съ влияние въ селата биваха гонени, биваха преследвани, на тѣхъ десетъ дни преди избора се казваше: „Заминете въ сѣсѣднитѣ околии, да не ви виждаме въ селото, а най-вече да не ви виждаме да ходите отъ село на село, никѣде да не ходите“.

Е добре, г. г. народни представители, изтезанията минаха. Дойде време ние да отидемъ при останалитѣ неизтезавани избиратели, но и на насъ не ни се даде възможностъ да отидемъ да направимъ събрания. Само едно или две събрания направихме изъ селата: едното въ присѣдствіето на г. министъръ Славейко Василевъ и на другото — за което по-сетне ще ви разправа — едвали не се стреля срещу насъ, които имаме смѣлостта да говоримъ.

Отъ сговориститѣ: А-а-а! (Смѣхъ)

Я. Сакжзовъ (с. д): А-а-а, така! Трѣбваше азъ да бѣда 20 години по-младъ, за да се дойде не само до стреляне, но до избирание на десетина души въ събранието. Това трѣбваше да стане и тогава вие щѣхте да бѣдете доволни.

Нѣкой отъ сговориститѣ: И Вие сте бѣгали.

П. Анастасовъ (с. д): Той не бѣга, вие бѣгате. Днесъ сте въ тази партия, утре въ друга.

Я. Сакжзовъ (с. д): Смыслътъ на това, което ви говоря, е следниятъ. Частно за избора въ Ямболска околия имаше насилие, ние ги посочихме въ контестацията. Недопущане на кандидати на нашата листа да отиватъ въ селата, да правятъ събрания, сѣщо го имаше. На менъ нито въ едно село не се даде възможност да направя събрание, освенъ тамъ, където г. Славейко Василевъ бѣше: той говори и следъ като си отиде говорихъ по другарски, по единъ Втрото събрание бѣше въ с. Мусукоджалий, където поискаха мои избиратели, стари приятели, да имъ кажа нѣщо. И азъ, при чаша чай, имъ говорихъ по другарски, по единъ поучителенъ начинъ. Явява се въ това време единъ младши стражаръ и запрещава събранието. Казвамъ му: това не е събрание, това е единъ разговоръ между менъ и мои приятели въ кафенето, 30—40 души, оставете ме да си говоря. — „Нѣма да Ви позволимъ да говорите!“ Азъ му казвамъ: имамъ правото, като гражданинъ, да говоря, па най-сетне и околийскиятъ началникъ трѣбва да е далъ заповѣдъ, че ще се говори на тѣзи събрания. — „Тукъ азъ заповѣдвамъ, и ако Вие не ме послушате, етапнимъ порядкомъ ще Ви заведа въ Ямболъ“. После ми казаха какъвъ е билъ този младши стражаръ: билъ е подъ следствие, пуснатъ не знамъ защо и пратенъ въ това село да предизвика именно тоя скандалъ. И когато нашитѣ другари тамъ казаха: „Ще говорите, г. Сакжзовъ, ние сме тукъ въ селото, и кметътъ е тукъ съ насъ; ние Ви даваме правото да говорите“, азъ продължихъ и имъ казахъ още нѣколко думи. Тогава този младши стражаръ извади пушката да стреля — лудиятъ този полицейски искаше да стреля! И когато това го съобщихме на хората, които умѣха тамъ да се разпореждатъ, тѣ не направиха нищо, почти до деня на избора, за да премахнатъ отъ тамъ този човѣкъ; само два-три дена преди избора го премѣстиха въ съседното село, където продължи да върши сѣщото.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. Сакжзовъ! Въ с. Мусукоджалий кметътъ нали е Вашъ приятелъ?

Я. Сакжзовъ (с. д): Да.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Продължавайте. Азъ ще Ви кажа защо Ви питамъ.

Я. Сакжзовъ (с. д): Това бѣ свободата на изборитѣ, свободата на събранията!

По-нататѣкъ. Дойде време, както и вие всички сте го правили, да повикаме хората отъ селата, да дойдатъ въ града, за да имъ дадемъ наставления, бюлетини и последни разпореждания. Всички пѣтица, които водѣха къмъ Ямболъ, бѣха задрѣстени, нашитѣ хора биваха връщани, обискирани и недопускани да дойдатъ въ града. Намѣста, дето бѣхме успѣли да дадемъ позиви, тѣ сѣ били взимани, ограбвани. И най-сетне, когато трѣбваше да направя последно едно заобикаляне на селата, помощницитѣ, сѣ които азъ отидохъ изъ селата, бѣха арестувани следъ като се върнахъ въ гр. Ямболъ. Тѣмъ се съставиха актове и имъ се устройваха всѣкакви мизерии, за да ги заставятъ да се отдръпнатъ отъ агитацията. И въ последния и предпоследния день преди избора, когато азъ отидохъ въ 15—16 села — сега съобщенията сѣ по-бързи, сѣ автомобили — не можахъ да намѣря въ селата живъ човѣкъ, къмъ когото да се обърна, всички казаха: „Минете, другарю Сакжзовъ, и заминете, защото презъ дето минете, огънь ще падне.“ (Възражения отъ сговориститѣ)

Нѣкой отъ сговориститѣ: Добре сѣ казали.

Я. Сакжзовъ (с. д): Съвършено вѣрно! Споредъ Васъ тѣй е.

Председателъ: (Звъни) Не прекъсвайте, моля ви!

Я. Сакжзовъ (с. д): Заплашеното население, при все това, искаше да се срѣща съ насъ. И сѣ тия свои действия вие

ни напѣтвахте къмъ тайни срещи въ гората, по нивята; по единъ таенъ начинъ да става онова, което е необходимо.

Отъ сговориститѣ: Е-е-ей!

Я. Сакжзовъ (с. д): Ето, г. г. народни представители, сѣ какви прѣчки ние се срѣдахме до деня на избора въ Ямболска околия.

Сега въ деня на избора. Въ деня на избора, въ 5—6 села, където гласовѣтъ за нашата кандидатна листа сѣ били по-многобройни, се отбелязва влизане на стари стражари въ избирателната зала, изгонване вънъ на пребронителитѣ и застъпницитѣ по цѣлъ половинъ часъ. Въ това време сѣ били подмѣнявани бюлетинитѣ — една система, която, може би преди 25—30 години е била практикувана, когато на купове сѣ се хвърляли въ урнитѣ бюлетини. Въ последнитѣ години, отъ 15 години насамъ, азъ не съмъ чувалъ за подобно фалшифициране на избирателния вотъ.

С. Савовъ (д. сг): Излѣгали сѣ Ви.

Я. Сакжзовъ (с. д): Това нѣщо не бѣ ставало. Даже, намѣриха се въ подземията...

И. Хрелопановъ (д. сг): Заблудили сѣ Ви, г. Сакжзовъ.

Я. Сакжзовъ (с. д): Г. Хрелопановъ! Менъ ми е жално, когато видя млади хора да защищаватъ такива единъ беззакония. (Възражения отъ сговориститѣ)

Председателъ: (Звъни)

Я. Сакжзовъ (с. д): Това може да го правятъ партизани и опартизанчени хора.

С. Савовъ (д. сг): Получили сте 5.500 гласа. Не е вѣрно това, което казвате.

П. Анастасовъ (с. д): Презъ огънь сѣ получени тѣ.

Я. Сакжзовъ (с. д): Е добре, всичко това, което изброихъ, показва, че въ Ямболска околия правителството и неговитѣ представители: министъръ Славейко Василевъ, Николай Савовъ, околийскиятъ началникъ и цѣлата администрация не сѣ искали да има единъ свободенъ изборъ. Посочихъ ви на случаи, които трѣбва да се разбере, дали сѣ били така. Нашата контестация не казва друго нѣщо, освенъ това: Народното събрание да провърри, дали това е вѣрно, дали тѣзи случаи на насилие, на запрещение на публични събрания и тѣзи подмѣнявания на бюлетини сѣ станали и сѣ срѣдствата, които има Народното събрание, нека да направи анкета. Тази анкета е нужна да я направите вие. За Ямболската околия ще установите това, което ви говоря и отъ него ще си направите заключението. Въ Ямболската околия мене ми се каза, че благодарение на не знай каква закрила азъ съмъ билъ избранъ. Мога да ви кажа, г. г. народни представители, че ако имаше свободни избори въ Ямболската околия единъ представителъ на правителството можеше да бѣде избранъ, а не трима.

Отъ сговориститѣ: Хайде-де! Много казано!

Я. Сакжзовъ (с. д): И ако азъ ви казвамъ това, то е вече една достатѣчна отстъпка отъ наша страна въ ваша полза. (Възражения отъ сговориститѣ) Но, позволете, никой отъ насъ нѣмаше на своя страна нито полиция, нито жандари, нито детективи, нито всички онѣзи срѣдства, които се турятъ въ ходъ презъ време на избори. Ние имаме вашето противодействие.

Азъ мога да ви направя сравнение съ една съседна околия, съ Елховската околия. Въ Елховската околия изборитѣ сѣ били сравнително свободни и покойниятъ Янко Стояновъ, който е билъ кандидатъ на Сговора, е ахкалъ и охкалъ, когато е отивалъ въ селата и не е могълъ да свика 20 души на събрание, и е смѣталъ, че ще пропадне. Не знамъ защо такова изключение е било направено за Елховската околия. И ако вие, г. г. народни представители, въ вашитѣ мѣста, където сте се избрали, тукъ-таме имате такива случаи, тѣ доказватъ съществуването на система. А системата е била тази: известно количество депутати сѣ били нуждни за Демократическия сговоръ — 150—160—170 — а останалото се е харизвало на опозицията, все едно на кого. Нещастieto е поискало, щото Ямболската околия да попадне между тия околии, въ които не е трѣб-

вало да се избере опозиционен представител, а в Елховска околия населението е било оставено да прави каквото им. Вие виждате, какво сѣ неравна мѣрка е работено вѣ едната околия и вѣ другата околия. Това доказва съществуването на системата.

Значи, заключението, което ние ще трѣбва да направимъ, е това, че на първо мѣсто сѣ съществували насилия. Защо сѣ били тѣ правени? Докога ние ще ги търпимъ? За избора вѣ Ямболска околия трѣбва да се провери истинността на това, което се говори вѣ констатацията, истинността на това, което и азъ потвърждавамъ. Азъ ви говоря това, което е било, което зная отъ личния си опитъ, което съмъ изпиталъ на себе си следъ двенедѣлното ми престояване вѣ Ямболъ и ходенето ми вѣ селата. Тамъ по-малкото население заслужава да му се даде едно удовлетворение, като се анкетиратъ тѣзи работи. Ако анкетата покаже това, което ние говоримъ, вие ще бъдете власти да си дадете мнението, но на всѣки случай ваша върховна длъжностъ е да анкетирате едни подобни действия на полицията, фаворизирани тайно и явно отъ вашитѣ кандидати Николай Савовъ и г. министъръ Славейко Василевъ. Азъ бихъ скалъ да чуя и отговора, който би могълъ да ни даде г. министъръ Славейко Василевъ за това, какъ той не е могълъ да повлияе, следъ като два пѣти ми даде дума, че свободата на избора никакъ нѣма да бѣде попрѣчена, и защо той не е успѣлъ вѣ дадено едно мѣсто да прокара това свое обещание. Това е заключението, до което азъ дохождамъ, и ви моля да приемете анкета за този изборъ, за да се даде едно минимално удовлетворение на населението. (Рѣкоплѣскания отъ социалдемократитѣ и земледѣлцитѣ)

Председателъ: Има думата г. министър-председателъ.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Г. г. народни представители! Това, което г. Сакъзовъ ни разказа, е едно припокриване на онова, което сѣмъ г. Сакъзовъ ни разказа при разискванията по отговора на тронното слово вѣ първата извънредна сесия — че изборитѣ сѣ станали сѣ насилия, че тѣзи насилия били система и че самиятъ г. Янко Сакъзовъ е билъ възпрепятствуванъ да упражни своята агитация. Неговиятъ апелъ тогава и сега бѣше да изкореняваме всички ония остатѣци отъ стари прийоми за изборна борба, унотѣбяването на които не може освенъ да бѣде порицано. Този пѣтъ, обаче, г. Янко Сакъзовъ отиде и малко по-далечъ, като заяви, че той и лично е билъ преследванъ и че откогато помни, не знае подобенъ лошъ изборъ, и то, забележете, вѣ Ямболската околия. Азъ си спомнямъ, че едно време г. Янко Сакъзовъ се е защищавалъ вѣ Ямболската околия сѣ революционни изстрели и мисля, че това е било вѣ изборния день. Та, ако е за сравнение, струва ми се, че при това припомняване не може да има и сѣнка отъ съмнение, има ли или не влошаване сега вѣ сравнение сѣ онова, което е било.

Я. Сакъзовъ (с. д): Азъ Ви споменахъ, г. министре, че лично азъ бѣхъ менажиранъ — било като старъ деецъ, било като познатъ вѣ Ямболската околия — но населението, избирателитѣ бѣха танкани така, както никога.

Нѣкой отъ сговориститѣ: А-а-а! Значи янгъшлъкъ имало!

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Г. Сакъзовъ като описа насилията, прийоми и нѣкои случаи — че неговиятъ другаръ Шидерски е билъ изтезаванъ, е билъ битъ. Вѣрно е, че той е битъ. — Но г. Сакъзовъ ще си спомни, че той на мене е разказвалъ, какво тази работа е мѣстна работа, работа на едни и други партизани.

Х. Баралиевъ (с. д): Тѣ всички работи сѣ мѣстни!

Я. Сакъзовъ (с. д): Азъ друго искахъ да кажа, г. министре.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Г. Сакъзовъ, внимавайте! Ако отричате, азъ ще приема и Вашето отрицание.

Я. Сакъзовъ (с. д): Азъ не отричамъ. Но, г. министре, азъ и друго Ви казахъ и Ви обръщамъ вниманието на него. Тѣзи хора вѣ нашитѣ села си водятъ вендета.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: А-ха!

Я. Сакъзовъ (с. д): Да, да, отмѣнение. Това сѣ лични неприятелѣ, които посочватъ едни-кои си влиятелни личности — тѣхъ да ги смажатъ. Пострадалитѣ нѣма да се разправятъ сѣ полицията, тѣ се разправятъ сѣ своитѣ партийни неприятелѣ. Това ще върви отъ родъ вѣ родъ. Туй Ви казахъ.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Това признание, което прави г. Сакъзовъ, е много ценно, а именно, че поради партизанскитѣ борби, независимо отъ управлението, тамъ долу вѣ масата сѣ останали известни дертове, които вѣ моментъ на изборни борби, когато сѣ вѣ стѣлкновение хиляди човѣци, добиватъ своето проявление. Е добре, като се е събралъ г. Янко Сакъзовъ сѣ господата отъ Земледѣлския съюзъ вѣ Ямболската околия, не е ли той пресмѣтналъ, че отъ партията, сѣ която той излиза заедно да се бори, сѣ извършени много и много такива случаи, отъ каквито той се оплаква, които сѣ предизвиквали негодуванието му?

Г. Марковъ (з. в): Не е имало такива случаи вѣ Ямболска околия. Вие се оправдавате сега сѣ насъ.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ ще Ви кажа къде е оправданието, бѣдете търпеливи. — Не е ли пресмѣтналъ, казвамъ, г. Сакъзовъ, че могатъ да се проявятъ такива нежелателни инциденти? Очевидно, пресмѣтналъ е. И г. Янко Сакъзовъ ще се съгласи сѣ мене, че не е могълъ да не знае това. Добре, какво прави властѣта спрямо всичкитѣ тѣзи безчинства? Затова взехъ думата! Вашитѣ съюзници вѣ този изборъ, г. Сакъзовъ, заявяваха тукъ, че тѣхнитѣ приятели ще бѣдатъ амнистирани (Рѣкоплѣскания отъ сговориститѣ) и че никакъвъ чиновникъ, провиненъ при изборитѣ, нѣма да бѣде наказанъ. Е добре, азъ имъ обръщамъ вниманието, че всѣки единъ държавенъ служителъ (Вѣзражения отъ лѣвицата) . . . Моля ви, млъкнете. (Пререкание между П. Анастасовъ и Ц. Цвѣтковъ)

Ц. Цвѣтковъ (д. сг): Съ лудъ човѣкъ нѣма да се разправямъ. Мълчи тамъ! Ти си извѣянъ!

П. Анастасовъ (с. д): Ти си извѣянъ!

Председателъ: (Звѣни) Моля, тишина.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Наредданията, които съмъ издавалъ азъ, сѣ били вѣ смисълъ, че всѣки чиновникъ, който е превишилъ властѣта си или е извършилъ нѣкакви безчинства, ще получи наказанието и че нито единъ държавенъ служителъ не може да разчита на амнистия, да бѣдатъ покрити неговитѣ простѣпки. (Рѣкоплѣскания отъ сговориститѣ) И, вѣренъ на това, азъ амнистия не дадохъ и нѣма да дамъ.

К. Лулчевъ (с. д): Никой насилникъ не е наказанъ досега.

А. Радоловъ (з. в): Двамата стражари побойници още не сѣ уволнени.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Които сѣ си превишили властѣта, ще отговарятъ предъ законитѣ, предъ сѣдилищата. (Глъчка)

Председателъ: (Звѣни)

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: И азъ желая да зная какво друго срѣдство може да има една властъ, за да отстрани насилията презъ време на избори, освенъ да направи държавния служителъ отговоренъ за неговитѣ престѣпления?

К. Лулчевъ (с. д): Кого дадохте подъ сѣдъ за извършени насилия презъ изборитѣ? Никого не сте дали подъ сѣдъ.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ ли ще го дамъ подъ сѣдъ? Вие тукъ ми декламирате, но трѣбва да знаете, че преди да се отиде вѣ сѣдилищата, трѣбва да се види какво вѣрно има вѣ вашитѣ твърдения и какво е измислица и лъжа.

К. Лулчевъ (с. д): То значи, че нѣма побоища вѣ Ямболска околия.

Министър-председател А. Ляпчев: Вие приказвате за анкета. Та кой по-добре ще извърши анкетата от нашето правосъдие? Каква друга организация ние можем да имаме, която да даде отговор на този ваш въпрос? Никаква друга.

К. Лулчев (с. д): Ние ще Ви кажем какъ Вашата полиция прави анкетитъ.

Отъ сговориститъ: Мълчи бе!

Министър-председател А. Ляпчев: Оставете полицията! Нея ние я теглимъ подъ сждъ.

К. Лулчев (с. д): Това значи насърчение.

Министър-председател А. Ляпчев: Е добре, спрѣхъ ли азъ нѣкой отъ господата, които тукъ ми се оплакватъ съ вѣрни и невѣрни работи, да теглятъ подъ отговорностъ престѣпницитъ? Не, не съмъ спрѣлъ. За тѣзи, които сж на-несли побой на Шидерски, за тѣзи, които сж заплашвали нѣкого, има редъ, по който тѣ ще получатъ заслуженото си. И онѣзи, които сж се отнесли до правосъдието, сж намѣрили най-добрия начинъ не само за анкета, но и за даване възмездие на онѣзи, които сж извършили престѣпления.

К. Лулчев (с. д): Да, но прокуроритъ се размѣстиха и уволниха. Г. министърътъ на правосъдието знае.

Х. Баралиевъ (с. д): Съюзътъ на българскитъ сждии приказва за партизанство съ сѣдебния персоналъ.

Министър-председател А. Ляпчев: Но, г. г. народни представители, нека обърнемъ страницата и да видимъ какво се е проповѣждало отъ всички тѣхъ, какъ сж действували тѣ, къмъ какво сж приучвали българския гражданинъ. Безспорно — къмъ едно насилие, по единъ или другъ начинъ, за преустройството на свѣта. Това не е ли програмата на васъ, всички ви, повечко или по-малко? Е добре, ние се боримъ за законността и за нейното възстановяване.

П. Анастасовъ (с. д): Чрезъ насилие.

Министър-председател А. Ляпчев: Не съ насилие, а съ силата на закона. Ние не защитаваме насилницитъ. И ако има каквито и да е недостатѣци, това се дължи на проповѣдитъ ви, това се дължи на ония отъ васъ, които имаха управлението, което, известно е, че бѣше позорно. (Ржкоплѣскания отъ сговориститъ)

А. Стояновъ (раб.): (Възражава нѣщо). (Възражения отъ сговориститъ).

Министър-председател А. Ляпчев: Ти, господине, мълкни, ти, който искашъ само съ насилие да си служишъ!

Д-ръ К. Милановъ (д. сг): Страхливъ комунистъ. Имай куражъ да си покажешъ боята!

Министър-председател А. Ляпчев: Наистина, тежка е-задачата на днешното управление, защото то се стреми да въдвори редъ и законность . . .

К. Лулчевъ (с. д): И въдвори го!

Министър-председател А. Ляпчев: . . . въ една страна, кждето сж се проповѣждали и се проповѣдватъ, кждето сж се вършили и днесъ се вършатъ престѣпни деяния. (Ржкоплѣскания отъ сговориститъ). И сжитъ, тѣ, когато имъ потрѣбва, викатъ тукъ за незаконность, а дѣлата имъ не отговарятъ на законността. Но при все това, вие нѣма да ни отвлѣчете отъ правия пътъ. Ние ще следваме него и постепенно, въпрѣки вашитъ прѣчки, все страната ще се омиротворява и все ще прави стѣпка по стѣпка къмъ напредкъ.

Г. Марковъ (з. в): (Възражава нѣщо)

Министър-председател А. Ляпчев: Г. Марковъ! Я си спомнете на какво се бѣше обърнала тази свещена ограда въ ваше време?

Г. Марковъ (з. в): Виждаме я сега.

К. Лулчевъ (с. д): Оградата си е свещена, ама хората не сж свещени.

Министър-председател А. Ляпчев: Г. г. народни представители! Азъ нѣмамъ за задача този пътъ, по поводъ на единъ изборъ, да защитавамъ системата на управлението. Защото въ такъвъ случай азъ бихъ изнесълъ тукъ една купчина отъ възвания, отъ афиши, и не само отъ тия крайни партии (Сочи крайната лѣвица), но и отъ други, които съ основание ще трѣбва да се зачервятъ отъ онова, което сж писали въ изборния день. И азъ се питамъ: за моралнитъ отговорности кой трѣбва да се черви повечко?

Х. Баралиевъ (с. д): Полицаитъ и детективитъ.

Министър-председател А. Ляпчев: Но, г. г. народни представители, както казватъ нѣкои, това било въ изборния день, а следъ изборния день щѣло да има друго. Азъ заедно съ всѣки едногo порицавамъ всичкитъ тѣзи ма-неври, всичкитъ тѣзи недобросѣвѣстни агитации. Азъ не съмъ ги вършилъ никога. Никога рай не съмъ обещавалъ. Ямболската околия ми е много добре известна; азъ съмъ се избиралъ тамъ и въ опозиция за народенъ представител, както г. Сакжзовъ; азъ знамъ какво представлява тамъ силата на друга групичка, която по-рано бѣше отдѣлна, а сега е издѣло въ Сговора. Г. Сакжзовъ не току тѣй казва, че сме имали възможность да вземемъ нѣкой и други народни представители. Не, г. Сакжзовъ, Вие познавате Ямболската околия — не по милость и по съдействие на властѣта Сговорътъ може да има тия мандати въ Ямболската околия. А колкото се отнася до Вашитъ агитации, г. Сакжзовъ, нима мислите, че Ямболска околия нѣмаше да Ви даде тия гласове, даже ако не бѣхте ходили тамъ? Тя щѣше да Ви ги даде, даже и да не бѣхте ходили тамъ. Тамъ хората Ви познаватъ, и жбитъ Ви познаватъ, и Вашитъ приятели ще Ви поддържатъ. Мислите ли, че онзи стражаръ, който Вие описвате, е можелъ да заплашва селянитъ въ с. Мусукоджалий? Азъ познавамъ това село много добре. Тамъ кметътъ е социалдемократъ; то е едно събудено село. Не допушамъ за честта на с. Мусукоджалий, че нѣкой отъ избирателнитъ му ще се уплашатъ отъ нѣкой пиянъ стражаръ. Това, което се казва, е лъжа, то е невѣрно. А знаемъ каква е кметската властъ въ селото и особено когато тя се намира въ ржцетъ на нѣкои лица, които, тѣй или иначе, все сж отъ червенитъ.

Ето защо, г. г. народни представители, не ни прави честь, нито вършимъ нѣкакво добро дѣло, . . .

К. Лулчевъ (с. д): Така, така.

Министър-председател А. Ляпчев: . . . когато възбуждаме едни прения, които не допринасятъ за омиротворението и за реда, а които само заблуждаватъ хората, че у насъ винаги всичко става съ насилие. И въ това отношение апелътъ на г. Янко Сакжзовъ, е неправиленъ. Азъ разбирамъ неговитъ думи и ги ценя. Който е направилъ престѣпление, да бжде наказанъ. Това може да даде най-много управлението — виновницитъ да бждатъ изправени предъ сѣдилищата. Тамъ е и анкетата, тамъ е и наказанието, тамъ е и поуката въ бждаше да не се правятъ престѣпления. А колкото за избора, нѣма какво да се простирамъ. Решението на комисията е предъ васъ — свободни сте да дадете на въпроса едно или друго разрешение. Управлението е имало само една грижа — да гарантира свободитъ въ една страна разстроена поради безчинствата и тиранията на довчерашия режимъ. (Бурни ржкоплѣскания отъ сговориститъ)

Председателътъ: Има думата г. министърътъ на общественитъ сгради, жтищата и благоустройството.

Министъръ С. Василевъ: Г. г. народни представители! Ако не бѣше апелътъ на г. Янко Сакжзовъ къмъ мене, като водачъ на листата на Демократическия сговоръ въ Ямболска околия, азъ едва ли бихъ взелъ думата. По този изборъ г. Янко Сакжзовъ на нѣколко пѣти вече говори и на нѣколко пѣти пише. Азъ това нѣщо си го обяснявамъ по единъ по-особенъ начинъ.

Г. Янко Сакжзовъ въ миналото се считаше естественъ шефъ на социалдемократитъ въ България, и като такъвъ вземаше думата по редъ въпроси. Сега, изглежда, той е измѣстенъ (Възражения отъ социалдемократитъ) и търси случай въ Народното събрание да говори.

Х. Баралиевъ (с. д): Недостойно е за единъ министъръ да говори това.

Министъръ С. Василевъ: Азъ моля да не ме прекъсвате. Никого не прекъснахъ. Имайте търпение да ме изслушате. Азъ ще бъда много кратъкъ. Къмъ онова, което изнесе г. Янко Сакъзовъ, и това, което каза г. министъръ-председателътъ, азъ ще дамъ само едно малко осветление. И ще ви моля да не ме прекъсвате; иначе ще се усложни самиятъ въпросъ и повече ще се протака работата.

Г-да! Нека между другото ми бъде позволено да се върна малко назадъ преди изборитъ въ Ямболска околия, още повече, че азъ имамъ пълно доверие въ добросъвестността на г. Янко Сакъзовъ — той известни факти нѣма да откаже — а също тъй и на г. Януловъ, който сега присъствува тукъ. Каза се отъ г. Сакъзовъ, че такива насилия сѣ се упражнили въ последнитъ законодателни избори въ Ямболска околия, каквито въ миналото не били известни. Такава ли Ви е мисълта, г. Янко Сакъзовъ?

При тѣзи избори, г-да, действително стана единъ неприятенъ инцидентъ въ с. Страджа между мѣстнитъ хора — казватъ, замѣсени били и нѣкои стражари, които ще носятъ отговорността предъ нашитъ сѣдилища — инцидентъ, който на насъ значително напакости. Значително! Това вие трѣбва да го признаете.

Я. Сакъзовъ (с. д): Въобще на цѣла България пакости.

Министъръ С. Василевъ: Онова, което каза г. Янко Сакъзовъ, че трѣбвало да се срѣщатъ въ горички, че трѣбвало да се криятъ между снопитъ — собствено тогава нѣмаше още снопи, житото бѣше зелено и низко, още нѣмаше жетва — че населението избѣгвало да има срещи — може би това сѣ сведения отъ мѣстни хора, значително преувеличени. Г. Янко Сакъзовъ въ известни случаи обича да поетизира, той става много чувственъ и предава известни работи като истински факти. Това въ сжщностъ не може да бъде вѣрно.

Я. Сакъзовъ (с. д): Г. министре! Този фейлетоненъ езикъ не Ви прилича!

Министъръ С. Василевъ: Азъ Ви слушамъ вече 20 пѣти да говорите и да пишете по този изборъ.

Я. Сакъзовъ (с. д): Не прилича на единъ министъръ да държи такъвъ фейлетоненъ езикъ.

Министъръ С. Василевъ: Азъ ще Ви изтъкна причинитъ за тѣзи резултати, защото и азъ съмъ допринесълъ нѣщо, за да бъдете избранъ.

Отъ социалдемократитъ: Ха!

Министъръ С. Василевъ: Недейте ха-ка!

С. Рязковъ (д. сг): (Къмъ социалдемократитъ) Какво се смѣте, г. Сакъзовъ не го отрича това.

Министъръ С. Василевъ: Г. г. народни представители! Г. Янко Сакъзовъ въ миналото е изпитвалъ насилия въ Ямболска околия. Ако се не лъжа, той е бѣгалъ нощно време или презъ деня презъ Тунджа, преследванъ съ оръжия. Вѣрно ли е?

А. Радоловъ (з. в): И г. Ляпчевъ ги е изпитвалъ.

Министъръ-председател А. Ляпчевъ: Азъ презъ Тунджа съмъ минавалъ въ 1885 г.

Министъръ С. Василевъ: Въ 1919 г. вие правихте събрание въ читалище „Съгласие“, тамъ, кждето сега се строи ново читалище. Това събрание не ви ли го разтуриха съ оръжия и Кафаловъ не стреля ли съ револверъ? Не виехъ ли се азъ като началникъ на гарнизона съ двама офицери да Ви запазя живота и на други двама? Това бѣше въ дружбашко време, въ времето на вашитъ съюзници.

Отъ сговориститъ: Позоръ! (Ржкоплѣскания)

К. Лулчевъ (с. д): Вие пожелахте и това да надминете.

И. Януловъ (с. д): Въ времето на Пастуховъ бѣше това. Ние имяхме властта въ ржцетъ си.

Министъръ С. Василевъ: Г-да! Като посочвамъ тѣзи факти, искамъ да кажа, че въ Ямболска околия въ миналото политическитъ борби, въ сравнение съ борбитъ въ други околии — като напр. въ Елховска околия, кждето сѣ били по-спокойни — политическитъ борби въ Ямболска околия, казвамъ, сѣ били въ по-остра форма и това нѣщо не можеше въ едно кжсо време да се заглади. Затуй посочихъ на тия факти, а не да Ви обвинявамъ, г. Янко Сакъзовъ. Г. Янко Сакъзовъ е известенъ въ Ямболска околия, той тамъ е работилъ, тамъ е агитиралъ, тамъ той има свои последователи, обаче ако останѣше самостоятелно да работи въ изборитъ, той нѣмаше да получи по никакъвъ начинъ мандатъ. Той можа да получи мандатъ като работи въ съгласие съ други политически групи.

Х. Баралиевъ (с. д): Благодарение на избирателната система.

П. Анастасовъ (с. д): Вие ако не бѣхте на власт, нѣмаше да бъдете нито депутатъ, нито министъръ. Благодарете на 9 юний.

Нѣкой отъ сговориститъ: Дружбашитъ Ви избраха и затова сега сте тѣхенъ адвокатъ.

Министъръ С. Василевъ: Въ Ямболска околия г. Янко Сакъзовъ направи своята комбинация и Демократическитъ сговоръ направи своята комбинация. Ние тамъ работихме съ Стамболовата партия, той работи съ земледѣлцитъ, крило „Врабча“, и съ занаятчиитъ.

Нѣкой отъ сговориститъ: И съ комуниститъ.

Министъръ С. Василевъ: Другата комбинация бѣше тази на земледѣлцитъ, крило Томовъ, националлибералитъ, крило Кьорчевъ, и демократитъ. Последната комбинация 5-6 дни преди изборитъ се разтури, затуй защото нѣкои приятели на Демократическата партия не можаха да се съгласятъ да излѣзатъ съ листа съ оранжевъ цвѣтъ. Това бѣше психологически изключено за тѣхъ. Главната борба, следователно, бѣше между комбинацията на управляващата партия съ стамболовиститъ и тѣй наречения оловенъ блокъ.

Агитациитъ почнаха. Ние трѣбваше да обикаляме селата. Нека ви кажа, г-да, че азъ съмъ живѣлъ по-дълго време въ Ямболъ, тамъ съмъ служилъ 8 години и познавамъ хора почти отъ всички села; командувалъ съмъ тамошния полкъ презъ време на войната и имамъ цѣли групи мои лични привърженици не въ едно, а въ нѣколко села. Хора на дружбашкия съюзъ — не ща да ви казвамъ имена, но на г. Георги Марковъ мога да му дамъ писма — бивши мои подопицери, бивши мои ученици отъ учебната команда, поради незадоволство отъ катастрофитъ отишли при тѣхъ, ми заявиха, че не могатъ да гласуватъ противъ нашата листа. Тѣ не можеха още да скжсатъ връзкитъ си съ тѣхъ; тѣ се видѣха на нѣкои мѣста съ г. Янко Сакъзовъ — да не изброявамъ селата — но тѣ нѣмаше да гласуватъ за тѣхната листа. Г. Янко Сакъзовъ тукъ спомена: „Ако, казва, имаше една абсолютна свобода въ изборитъ, въ такъвъ случай правителството можеше да вземе единъ мандатъ“. Тази мисль е и у него, и у други нѣкои. Тѣ правятъ аритметически смѣтки. Тѣ взематъ предъ видъ, че въ окръжнитъ избори тѣзи три партии сѣ получили 7.400 гласа, а нашата 7.100. Въ законодателнитъ избори, обаче, ние увеличихме съ 2.000 гласовѣтъ, тѣ ги намалиха съ 2.000; ние взехме 9.500, тѣ — 5.500. Г-да! На какво се дължи това? Г. Янко Сакъзовъ обяснява, че това се дължи на насилията. Той е свободенъ да говори така. Вие знаете, че той прави голѣмъ капиталъ отъ този изборъ. По тронното слово ли говори, г. Сакъзовъ споменава за този изборъ; въ в. „Народъ“ ли ще пише или въ списание, пакъ за ямболския изборъ говори; отвѣнъ ли дойдатъ хора, съ които има възможность да се срещне, като говори за насилията въ България, пакъ за ямболския изборъ ще каже.

Я. Сакъзовъ (с. д): Не е вѣрно. Въобразявате си.

Министъръ С. Василевъ: Това е негова работа. Но, г-да, азъ ще посоча на единъ фактъ и понеже вѣрвамъ, г. Сакъзовъ, че Вие сте добросъвестенъ човѣкъ, нощеска си помислете върху този фактъ. Вие въ 1923 г. какъвъ водачъ бѣхте тамъ? На правителството ли? Кой бѣше Вашъ противникъ? Дружбашитъ ли?

Х. Баралиевъ (с. д): Какво отъ това?

Министъръ С. Василевъ: Едрю Шидерски не бѣше ли Вашъ противникъ? Защото имайте предъ видъ, г-да, че Едрю Шидерски е втори човѣкъ въ листата и той е духовниятъ водачъ на дружбашията въ Ямболска околия. Това е сѣщиятъ човѣкъ, който съ повдигане на единия си прѣстъ интернирваше граждани отъ Ямболъ въ Котелъ. То е главното лице тамъ.

А. Радоловъ (з. в): Шидерски никога не е правилъ подобни работи. Вие не познавате човѣка.

С. Омарчевски (з): Той е честенъ и почтенъ човѣкъ.

Министъръ С. Василевъ: Той е силниятъ човѣкъ въ вашата партия тамъ.

С. Омарчевски (з): Той е почтенъ човѣкъ.

Председателъ: (Звъни)

Министъръ С. Василевъ: Азъ не говоря дали е почтенъ или непочтенъ. — И имаме следното положение. Г. Янко Сакъзовъ презъ 1923 г. е водачъ на правителствената листа въ Ямболска околия и не е допусна тамъ да се регистрира дружбашка листа. Презъ 1925 г. дружбашитѣ получиха около 5.000 гласа, безъ да иматъ мандатъ. Такъвъ ли е фактътъ? (Ръкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Х. Баралиевъ (с. д): Това оправдава ли ви?

Г. Марковъ (з. в): Подчертава се още едно насилие.

Министъръ С. Василевъ: Г. г. народни представители! Минава много време, изтича мандатътъ на XXI обикновено Народно събрание, дождаватъ изборитѣ за XXII обикновено Народно събрание и г. Янко Сакъзовъ застава начело на дружбашитѣ срещу правителството.

Нѣкой отъ сговориститѣ: И това било моралъ!

Министъръ С. Василевъ: И когато Вие обикаляте селата . . .

Х. Баралиевъ (с. д): Я не приказвайте за моралъ! Какъ не ви е срамъ! Мълчете.

Д-ръ Ц. Дяковъ (д. сг): Дружбашитѣ и сега Ви се смѣятъ, г. Баралиевъ.

Х. Баралиевъ (с. д): Въ срѣдата Ви има маса аферисти. Гоните ли ги?

Министъръ С. Василевъ: Азъ посочвамъ на единъ фактъ. Бихъ желалъ да бѣда опроверганъ чрезъ факти. Тѣзи апострофи нѣматъ това значение, което имъ се отдава.

И. Петровъ (д. сг): (Къмъ социалдемократитѣ) За вашия моралъ питайте Георги Марковъ отъ Плевенъ.

К. Лулчевъ (с. д): И Георги Поповъ е тукъ, и Данаиловъ е тукъ.

Председателъ: (Силно звъни)

Х. Баралиевъ (с. д): И колко има още! Само тѣ ли сж?

П. Анастасовъ (с. д): И саздърма има! (Пререкание между социалдемократитѣ и сговориститѣ)

Министъръ С. Василевъ: Изглежда, г-да, че вие ще ми дадете възможностъ съ вашитѣ пререкания да правя малки паузи въ своята речъ, иначе щѣхъ да свърша по-рано. Нѣма да правя заключение. Азъ искамъ само да ви дамъ факти, защото вие желаете да бѣдете освѣтлени и защото г. Янко Сакъзовъ апелира къмъ мене да му дамъ освѣтленце.

Я. Сакъзовъ (с. д): Вие мислите, че азъ съмъ запрещаващъ нѣкога да се завѣрва листа въ Ямболска околия? Не допуснаха я други. Вие говорите за нашия съюзъ съ земледѣлцитѣ. Колко сте далечъ да разберете политическото положение.

П. Анастасовъ (с. д): Това се онита да направи въ 1923 г. вашиятъ кандидатъ въ Бѣлослатинска околия, но азъ не позволихъ тази работа. Така ли е, г. Бошняковъ? Презъ 1923 г. Вие викахте дружбашитѣ въ кръчмата и ги карахте да си оттеглятъ подписитѣ отъ заявлението, за да станете Вие депутатъ.

Д. Бошняковъ (д. сг): Въ 1923 г. азъ водихъ дружбашитѣ и имъ завѣрихъ листата. Какъ не Ви е срамъ!

С. Омарчевски (з): Хайде-де!

Д. Бошняковъ (д. сг): Да викаме сѣдния за свидетелъ. Лично азъ заведохъ дружбашитѣ при него, понеже се бояха да не имъ направятъ нѣщо. Готовъ ли сте за една анкета? Не те е срамъ! Какъ смѣешъ да говоришъ подобни работи!

С. Омарчевски (з): Нищо вѣрно нѣма въ това. Лъжешъ като циганинъ.

Д. Бошняковъ (д. сг): Кой казва, че лъжа?

С. Омарчевски (з): Ето кандидатътъ на земледѣлцитѣ въ 1923 г. (Сочи С. Дръновски)

Д. Бошняковъ (д. сг): Азъ съмъ съгласенъ на анкета, за да установимъ, че вашитѣ хора, които завѣрваха листата, бѣха заведени лично отъ мене до мировия сѣдия. Не Дръновски съмъ водилъ, а петима грамотни граждани, които трѣбваше да завѣрятъ листата. Единиятъ бѣше отъ Кунино, другиятъ — отъ Габаре и т. н. Азъ говоря за 1923 г. И Вие, г. Анастасовъ, имате безсрамнето да говорите нахални лъжи!

П. Анастасовъ (с. д): Тогавъ бюлетинитѣ ги рѣзяха съ овчарски ножници. Това е истината.

Министъръ С. Василевъ: Г. г. народни представители! Недейте изпуска изъ предъ видъ обстоятелството, че Ямболска околия отъ дълго време е била обектъ на тѣй нареченитъ у насъ крайни течения. Тамъ, въ миналото, г. Янко Сакъзовъ е скѣсвалъ доста ченици, сѣмъ и покойниятъ Благосвъ, водачитѣ на комуниститѣ. Азъ съмъ ималъ възможностъ, като подпоручикъ, да ги срѣщамъ по селата. Тѣ проповѣдваха идеитѣ на демокрацията и социализма и — важното е — говорѣха, че трѣбва да има моралъ въ политическитѣ борби. Това е тѣхната школа. Сега тѣхни последователи ни задаваха въпроса, дали Янко Сакъзовъ е сѣщиятъ въ 1923 г. и сега въ 1927 г. Въ 1923 г. той възхваляваше дѣлата на Демократическия сговоръ и говорѣше, че най-голѣмитѣ престѣпници сж дружбашитѣ.

Я. Сакъзовъ (с. д): Имате грѣшка, г. министре, погрѣшно говорите.

Министъръ С. Василевъ: Въ 1927 г. на събранията г. Янко Сакъзовъ казва, че дружбашитѣ сж добри, а сговорътъ е престѣпенъ.

Г. Марковъ (з. в): Много естествено — 4 години сж се минали.

Министъръ С. Василевъ: Съгласете се, г-да, че при това положение ще настѣли смутъ и недовѣрие въ душитѣ на населението въ Ямболска околия.

Я. Сакъзовъ (с. д): Янко Сакъзовъ така нѣма да говори, г. министре. Янко Сакъзовъ знае какво да говори за всѣки моментъ . . .

Отъ сговориститѣ: А-а-а . . .

Я. Сакъзовъ (с. д): . . . и винаги е вѣренъ на себе си и на истината. Много ученици имамъ тукъ между васъ и тѣ знаятъ това.

Министъръ С. Василевъ: Това положение, г-да, въ Ямболската околия не малко влияние оказа на настроението на избирателитѣ въ полза на листата на Демократическия сговоръ.

Тукъ г. Янко Сакъзовъ каза, че единъ отъ водачитѣ на Демократическия сговоръ въ Ямболската околия му казалъ:

„Г. Янко Сакжзов! Апаратът е вече нагласен“. Това лице е партийно лице, г. Янко Сакжзов; то Ви е говорило, че партийният апарат в Ямболска околия е нагласен. И върно е, че бѣше нагласен — ние имаме тамъ около 140 души агитатори, които денонощно обикаляха околията.

Х. Баралиевъ (с. д): Нагласенъ е апаратътъ да следи кой кога се явява въ града!

Министъръ С. Василевъ: Г. Баралиевъ! Моля Ви се, не дейте прекъсва, вземете думата после. — Следователно, апаратътъ бѣше нагласенъ за работа въ полза на Демократическия сговоръ, но повтарямъ — партийниятъ апаратъ бѣше нагласенъ.

Съ г. Янко Сакжзовъ ние имаме две или три срещи. Ние имаме среща въ града, ние имаме среща и по пж-тищата. Вие ходѣхте свободно по агитация и ние ходѣхме свободно по агитация.

Х. Баралиевъ (с. д): Да, Вие — съ околийския началникъ!

Министъръ С. Василевъ: Азъ Ви намѣрихъ, г. Янко Сакжзовъ, ако се не лъжа, въ Ени-махле, . . .

Я. Сакжзовъ (с. д): Да.

Министъръ С. Василевъ: . . . какъто Вие бѣхте на софра, на винце, а не на чай, ако помните, и чашитѣ Ви бѣха различни. Тогава азъ Ви казахъ: споредъ коалицията и чашитѣ — помните, нали? (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ. Веселостъ) Ние, г-да, бѣхме въ великолеппи отношения съ водача на опозиционната листа. Той не можеше и тукъ да откаже, че е билъ менажиранъ. Но азъ самъ апелирахъ къмъ г. Янко Сакжзова: предъ видъ на миналитѣ борби въ Ямболската околия, съобразете се съ това и Вие, не ходете съ този г. Шидерски, пълниятъ властникъ въ Ямболската околия презъ дружбашкия режимъ, който е заповѣдвалъ да се интернирватъ и биятъ хора; него недейте взема, защото противъ него има настроение въ мѣстнитѣ хора. Това се докладваше на мене и азъ искахъ да услужа на г. Янко Сакжзова. Следователно, отъ наша страна, г-да, отъ страна на властта, отъ страна на водачитѣ на Демократическия сговоръ се вземаха всички мѣрки изборътъ да бѣде свободенъ.

Имало нѣкакъде инциденти. Той ги преувеличава. Нека съдебната властъ за случая въ Страджа да се произнесе. Едни казватъ, че инцидентътъ е станалъ между партийни хора, други казватъ, че сж участвували и двама стражари. Сждътъ ще си каже своята дума, дѣлото е отишло тамъ.

Но що се касае до нашата работа въ Ямболска околия, до нашитѣ агитации, не само преди избора, но и много по-рано; що се отнася до тия настроения, за предпоставитѣ на които азъ говорихъ накѣсо, Вие, г. Янко Сакжзовъ, не можете нищо лошо да кажете. И ако Вие взехте единъ мандатъ въ околията, това се реши въ последния день, понеже комуниститѣ, които до понеделникъ декларираха, че се излѣзатъ съ самостоятелна листа, . . .

Ц. Табаковъ (зан): На кого декларираха?

Министъръ С. Василевъ: На насъ — . . . сжщитѣ въ вторникъ получиха нареждане отъ София да ви подкрепятъ.

Ц. Табаковъ (зан): Комуниститѣ на Васъ ли декларираха това, г. министре?

Министъръ С. Василевъ: На насъ. И като казвамъ на насъ, то значи на партийнитѣ хора въ Ямболъ. Обаче въ последния моментъ, г. г. народни представители, така се развиха изборитѣ въ Ямболска околия, че тѣ минаха при пълна свобода, изключая страджанския инцидентъ, за който ние съжаляваме и който инцидентъ най-много на насъ повреди. И ако направите смѣтка на гласоветѣ, получени въ този районъ, вие ще видите, че тамъ ние по-малко гласове имаме, отколкото въ другитѣ райони, защото въ днешно време онова, което може би въ миналото е минавало, не може вече да минава.

Тѣй стана, г. г. народни представители, ямболскиятъ изборъ. И ако въ ямболския изборъ ние спечелихме, то е затуй, защото настроението бѣше въ полза на Демократическия сговоръ и защото моралътъ бѣше на наша страна. (Бурни ржкоплѣскания отъ сговориститѣ)

(Председателското мѣсто се заема отъ подпредседателя В. Димчевъ)

Председателствуващъ В. Димчевъ: Има думата ямболскиятъ народенъ представителъ г. Радко Начевъ.

Р. Начевъ (д. сг): Г. г. народни представители! Азъ имамъ случай да се срещна съ г. Янко Сакжзова въ с. Страджа при една напълно свободна агитационна обиколка. Вѣрвамъ, че г. Сакжзовъ ще си припомни, че азъ го срещнахъ тамъ, когато той съ една голѣма група свои партийни съмишленици обикаляше селото и агитираше безъ да срѣща нѣкакъва съпротива отъ когото и да е. Г. Сакжзовъ е избраникъ по-скоро на Демократическия сговоръ, отколкото на желѣзния блокъ, затуй защото срещу г. Сакжзова бѣше организирано повсемѣстно заличаване въ бюлетинитѣ. Азъ мога да посоча факти за това. Първенци на Земледѣлския съюзъ въ Ямболска околия сж ми казвали, че е организирано заличаването на г. Сакжзова. Повтарямъ, г. Сакжзовъ е избраникъ по-скоро на Демократическия сговоръ, отколкото на желѣзния блокъ, защото ние сме причина той да се избере.

Г. г. народни представители! При една среща между селата Зимница и Страджа съ Панайотъ Митевъ отъ с. Зимница, членъ на Земледѣлския съюзъ, г. министъръ Славейко Василевъ му каза: „Ние имаме положителни сведения, че вие искате да заличавате г. Сакжзова. Ако вие извършите това подло дѣло, ще извършите най-голѣмото престѣпление. Ние ви молимъ да не вършите това“. Това бѣше предупреждение отъ г. министра къмъ г. Панайотъ Митевъ, единъ виденъ земледѣлецъ.

К. Лулчевъ (с. д): Добре, че имаме Сговоръ, за да се избере г. Сакжзовъ!

Р. Начевъ (д. сг): Г. г. народни представители! Кметътъ на с. Мусукоджалий откато управлява Сговорътъ досега е билъ широкъ социалистъ и преди единъ месецъ даде декларация, че става сговористъ. Казвамъ това за сведение на г. Сакжзова. Самитѣ селяни отъ селата, които обикаляхме, сж ми задавали въпроса: „Нали преди 3—4 години г. Сакжзовъ бѣше съ Сговора и говорѣше противъ дружбашкия режимъ? Защо сега е обратното?“ Самитѣ селяни бѣха възмутени отъ държането на г. Сакжзова.

Г. г. народни представители! Едно голѣмо престѣпление се извърши отъ хората на желѣзния блокъ. Въ с. Страджа Демократическиятъ сговоръ получи едно грамадно болшинство гласове, 650 ако се не лъжа, а желѣзниятъ блокъ — около 250 гласа. Следъ 10—15 дена хора на желѣзния блокъ вързаха единъ полицай отъ с. Страджа и го оставиха въ една нива вънъ отъ селото, и ако той не е билъ забелязанъ отъ мѣстни хора, щѣлъ е да бѣде убитъ.

А. Радоловъ (з. в): Откъде-накъде хора на желѣзния блокъ да го убиятъ? Това сж били анархистуващи.

Р. Начевъ (д. сг): Г. г. народни представители! Исканъ само да изброя нѣколко факти, съ които да подчертая, че изборитѣ се произведоха съвършено свободно.

К. Лулчевъ (с. д): Абсолютно даже!

Р. Начевъ (д. сг): Терорътъ, който се вършеше презъ времето на дружбашкия режимъ, и онѣзи страшни дни, които преживѣхме, когато ходѣхме по селата, не можемъ да ги забравимъ. Г. Сакжзовъ отъ началото до края изпъстри своята речъ само съ лъжи.

Азъ моля изборътъ въ Ямболската избирателна околия да бѣде утвърденъ.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Александъръ Радоловъ.

А. Радоловъ (з. в): Г. г. народни представители! Азъ не щѣхъ да взема думата, ако не бѣхъ чулъ при разискванията по този изборъ да се смѣсватъ работи отъ миналото, а сж-щевременно да се иска да се оправдае единъ начинъ на действие, който смѣтамъ . . .

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Вие бѣхте ли министъръ на правосъдието презъ времето на Стамболийски?

А. Радоловъ (з. в): Да, бѣхъ

Министър-председател А. Ляпчевъ: Вие дадохте ли амнистия на вашите чиновници, провинени въ изборите? Отговорете, дадохте ли? И вие ще говорите за свобода на избори! Не Ви е срамъ! (Ръкоплъскания отъ сговористите)

А. Радоловъ (з. в): Г. министре! Ако ние сме дали амнистия на провинени чиновници въ избори, то и вие дадохте амнистия на провинени чиновници въ избори.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Не съмъ далъ.

А. Радоловъ (з. в): Вие дадохте амнистия за още по-тежки престъпления.

Н. Мушановъ (д): Азъ съмъ говорилъ отъ трибуната, че вие амнистирахте престъпленията въ изборите.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Азъ говоря за моите избори.

Н. Мушановъ (д): Бившата Камара даде амнистия.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Азъ Ви говоря за изборите за ХХІІ-то обикновено Народно събрание.

Г. Марковъ (з. в): Защо прескачате ХХІ-то обикновено Народно събрание?

Министър-председател А. Ляпчевъ: ХХІ ли? Нека г. Мушановъ вземе думата и нека каже, какъ е билъ избранъ за ХХІ-то обикновено Народно събрание. (Ръкоплъскания отъ сговористите). Желалъ бихъ г. Мушановъ да вземе думата. Той трѣбваше да се откаже отъ ХХІ-то обикновено Народно събрание, като се избрало при несвободни избори.

А. Радоловъ (з. в): Азъ смѣтамъ, че когато говоримъ по подобни въпроси, би трѣбвало да вложимъ малко по-голямо спокойствие.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Калугерска смѣтка правите.

А. Радоловъ (з. в): Хора, които сѣ вървѣли изъ същия пътъ, изъ който сме вървѣли и ние въ миналото, което осъждате и искате да осъждате, нѣматъ моралното право да правятъ подобно осъждане.

Н. Топаловъ (д. сг): Вие имате морално право, нали? (Глъчка)

Председателстващъ В. Димчевъ: (Звъни) Моля, пазете тишина, г-да.

А. Радоловъ (з. в): Ако вие не бѣхте дали амнистия за изборите, извършени въ 1923 г., разбирамъ г. министър-председателя да ни говорѣше съ този апломбъ: „Не Ви ли е срамъ“ и не знамъ що още. Но когато вие дадохте амнистия, съ какво морално право идете да осъждате насъ?

Н. Топаловъ (д. сг): На държавните престъпници като тебе, дадохме амнистия.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Ние говоримъ за изборите за ХХІ-то обикновено Народно събрание.

А. Радоловъ (з. в): За изборите е думата, г. министър-председателю.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Ние за септемврийските събития дадохме амнистия.

А. Радоловъ (з. в): Вие дадохте амнистия и за престъпления въ изборите и сега идвате да осъждате насъ. Ако допуснемъ, че ние сме извършили едно престъпление, вие трѣбва ли да вършите същото престъпление?

И. Хрелопановъ (д. сг): Вие не можете да бѣдете обвинителъ.

А. Радоловъ (з. в): Недейте да се считате вие обвинители тамъ, където нѣмате абсолютно никакво основание. (Глъчка)

С. Димитровъ (д. сг): (Възразява нѣщо)

А. Радоловъ (з. в): Вие, който лежахте въ затвора за вулгарно престъпление, недейте приказва.

Д. Грънчаровъ (з. в): (Къмъ С. Димитровъ) Ти имашъ присѣда! Мълчи!

А. Радоловъ (з. в): Азъ ще ви донеса присѣдата. (Силни възражения отъ сговористите. Шумъ)

Министър-председател А. Ляпчевъ: Присѣда по чл. 4, нали?

А. Радоловъ (з. в): Не е по чл. 4.

Н. Топаловъ (д. сг): Вие докарахте до туй дередже г. Димитрова! И имате дързостта да приказвате!

А. Радоловъ (з. в): Ти недей се тревожи.

Н. Топаловъ (д. сг): Азъ не се тревожа, но вие сте единъ човѣкъ, който не уважава себе си и нѣма човѣшко достоинство.

А. Радоловъ (з. в): Малко по-полека!

Г. г. народни представители! Вѣрно е, че изборите въ Ямболска околия не само въ наше време, но и въ по-раншните времена, не сѣ вървѣли така гладко, както това би трѣбвало да бѣде. Вѣрно е, че г. Сакъзовъ е бѣгалъ презъ Тунджа, но вѣрно е, че и г. министър-председателятъ трѣбваше да бѣга отъ с. Афтане презъ време на народнишкия режимъ въ 1911 г. (Оживление срѣдъ лѣвицата)

Министър-председател А. Ляпчевъ: Где съмъ ходилъ и какво съмъ правилъ, то е друга работа. Въ всѣки случай виждате, че не съмъ се оплаквалъ отъ тия работи.

Отъ лѣвицата: А-а-а!

Министър-председател А. Ляпчевъ: Нигде нѣма да намѣрите оплаквания отъ менъ. И не съмъ надувалъ фактите. С. Афтане, ти го знаешъ добре, е било народняшко. И ти го знаешъ, и азъ го знамъ.

Д. Кьорчевъ (нац. л): А, не е вѣрно. С. Афтане е наше.

Министър-председател А. Ляпчевъ: А, Ваше — съ гюмюрджинските избори!

А. Радоловъ (з. в): Когато се говори за извършени насилия, трѣбва да се каже, че тѣ сѣ вършени и въ миналото. Тѣ сѣ вършени отъ всички почти управляващи партии (Глъчка) Но, г-да, ще трѣбва ли да теоритизираме за насилията и произволите, или пъкъ ще трѣбва да се боримъ противъ тѣхъ? Тамъ е въпросътъ.

С. Димитровъ (д. сг): Вие нѣмате моралното право да говорите за това.

А. Радоловъ (з. в): Азъ ще ти донеса присѣдата — свински търговецъ!

Министър-председател А. Ляпчевъ: Присѣдата е по чл. 4. И не те е срамъ, като министъръ на правосъдието, да поддържашъ този чл. 4! Какъвъ е този законъ? Разбойнически законъ!

А. Радоловъ (з. в): Недейте бърза! Азъ ще ви донеса присѣдата и ще я видите.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Да ти дръпнатъ сега единъ чл. 4, че да видишъ къде ще отидешъ!

А. Радоловъ (з. в): Ще ви донеса присѣдата. Тя не е по чл. 4. Та, казвамъ, насилието не бива да се оправдава, а напротивъ...

Н. Търкалановъ (д. сг): Не Ви ли е срамъ да приказвате!

А. Радоловъ (з. в): Търкалановъ, бившиятъ окръженъ управител на Шуменъ, да не приказва дали ме било срамъ или не!

Н. Търкалановъ (д. сг): Да, да!

А. Радоловъ (з. в): Това е върха на безобразието.

Н. Търкалановъ (д. сг): Вие сами обвинявахте вашето управление.

Министър-председател А. Ляпчев: Г. Радолов! Да Ви попитам нѣщо, за да Ви се оправи паметта. — Истина ли е, че навремето сте запитали въ Котленска околия: „Има ли нѣкой да попадне под чл. 4“, и като Ви отговорили, че нѣма, Вие сте казали: „Добре, намѣрете поне единъ да попадне“?

А. Радолов (з. в): Това е лъжа.

Министър-председател А. Ляпчев: Това сте Вие! (Рѣкоплѣскания отъ сговориститѣ)

А. Радолов (з. в): Това сѣ диверсии, г. министър-председателю, съ които Вие заблуждавате.

Отъ сговориститѣ: А-а-а!

А. Радолов (з. в): И азъ съжалявамъ, че единъ министър-председател иде да диверсира въ такъвъ единъ случай. (Рѣкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ). Жалкото е, че тукъ се идва да се оправдава едно фактическо насилие, което е извършено.

Министър В. Моллов: Хайде холанъ!

А. Радолов (з. в): Г. г. народни представители! Ако е въпросъ за разположението на силитѣ въ Ямболска околия, ще ви кажа следното: ако излѣзе земледѣлската организация тамъ самостоятелно, тя ще вземе и двата мандата.

Отъ сговориститѣ: Е-е-е!

А. Радолов (з. в): Това го разберете. Азъ ви говоря съ познаване на самата работа. Само едно трѣбва — трѣбва да се даде свобода. Това е положението.

Н. Топалов (д. сг): Ама трѣбва да изберете и Георги Янчев!

А. Радолов (з. в): По време на изборитѣ за окръжни съвети ние, въ коалиция само съ занаятчиитѣ, получихме тамъ повече отъ 6.000 гласа. Трѣбваше само да се даде една елементарна свобода, за да се види какви ще бѣдатъ резултатитѣ. Но така ли се постѣпи? Не. Тамъ се прати единъ околийски началникъ, нѣкой си Писевъ. Този човѣкъ полага всички усилия, за да може да задуши земледѣлското движение въ околията. Даже на нѣкой мѣста казаль: „Азъ анджакъ заради това съмъ изпратенъ“. Преди изборитѣ азъ отидохъ въ Ямболска околия заедно съ Шидерски и още двама души. Едва сме слѣзли въ една кѣща, яви се единъ приставъ съ единъ агентъ и единъ детективъ, и казватъ: „По заповѣдь на околийския началникъ, веднага да напуснете града“.

Т. Ерменков (д. сг): Какъвъ агентъ?

А. Радолов (з. в): Общински агентъ. Има и други агенти освенъ тия въ Обществената безопасностъ. — Другаритѣ ми пъкъ бѣха арестувани. Прибѣгнахме къмъ съдействие до прокурора и едвамъ тогава ги освободиха. Нѣколко дни по-рано, когато сѣ поискали да се събератъ, за да видятъ какво да наредятъ за изборитѣ, полицията пакъ подъ единъ невъзможенъ претекстъ ги завежда въ участъка — колкото души сѣ се били събрали — и ги напердашватъ по единъ най-жестокъ начинъ. (Възражения отъ сговориститѣ)

Б. Димевъ (д. сг): Като приказвате туй, не си ли спомняте за Търново?

А. Радолов (з. в): Г. г. народни представители! Когато започватъ изборитѣ, вѣрно е, че г. Сакъзовъ, както и той самъ казва, е билъ менажиранъ. Но хората на Земледѣлския съюзъ не само че не сѣ били менажирани, ами сѣ били преследвани на всѣка крачка. Азъ съжалявамъ, че г. Славейко Василевъ има такова лошо мнение за Едрю Шидерски. Запитайте въ селото на Едрю Шидерски за него неговитѣ политически противници и тѣ ще ви кажатъ, че той е единъ отъ най-благитѣ, най-добритѣ хора. Никога той нито е нареждакъ да бѣде нѣкой битъ или преследванъ, или каквото и да е друго. Нищо подобно. Но този човѣкъ, както ви казахъ, нѣма и неприятели въ самото село. Негози политически противници следъ 9 юний, заедно съ него и съ

другъ одного, Парушъ Илиевъ, се вдигатъ и ги съпровождатъ до гр. Сливенъ, за да не би да стане нѣщо съ тѣхъ по пътя. И сѣжитѣ тѣ сѣ съдействували за тѣхното освобождение. Та самото село защитава този човѣкъ. Следователно, да се говори, че причина за побоя била мѣстна неприязнь или нѣкакви лоши отношения, това е абсолютно невѣрно.

Едрю Шидерски, следъ като е обикалялъ съ г. Сакъзовъ 10—15 села, връща се въ селото си за единъ-два дни. Току-що дошелъ, викатъ го една вечеръ къмъ 9—9½ ч. въ участъка и му нанасятъ силенъ побой, отъ който побой трѣбваше да лежи още две седмици подиръ изборитѣ. Азъ лично ходихъ да го видя.

Но, г. г. народни представители, едно е лошото — че стражаритѣ, които сѣ му нанесли побой, презъ цѣлото време на изборитѣ стояха въ с. Страджа и до днесъ тѣ не сѣ уволнени; единъ отъ тѣхъ е пакъ въ с. Страджа. И когато г. министър-председателъ ни говори тукъ, че щѣли да бѣдатъ наказани, щѣли да бѣдатъ уволнени всички, които сѣ вършили насилие въ изборитѣ, азъ го питамъ: защо тѣзи двама стражари още тогава не бѣха уволнени и не бѣха предадени въ рѣцетъ на съдебнитѣ власти?

Министър-председател А. Ляпчев: Г. Радолов! Вие сте ли главенъ прокуроръ?

А. Радолов (з. в): Е, не съмъ.

Министър-председател А. Ляпчев: Добре, азъ не знамъ кои сѣ тѣзи двама стражари и въ какво положение се намиратъ по дѣлото. Но азъ Ви заявявамъ, че ако е било поискано отъ съдебнитѣ власти да бѣдатъ дадени подъ сѣдъ, тѣ непременно сѣ били уволнени; но ако не е било поискано това и ако съдебната власть не е намѣрила да тежи върху тѣхъ нѣкакво престѣпление, нѣма да ги уволня за Вашия кефъ. Това да го знаете. (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

Председателствуващъ В. Димчев: Моля, г-да.

А. Радолов (з. в): Г. г. народни представители! Г. министър-председателъ казва: „Ако тѣзи двама стражари сѣ били искани отъ съдебната власть да бѣдатъ сѣдени и е било поискано тѣхното отстранение, тогава азъ нѣма да ги държа нито единъ день“. Не смѣтате ли, когато двама стражари срещу изборитѣ нанасятъ побой на единъ кандидатъ отъ която и да е листа, че това е достатъчно силенъ фактъ, за да се наложи уволнението на тия стражари?

Д-ръ К. Милановъ (д. сг): Докажете това предъ правосѣдието.

Министър-председател А. Ляпчев: Г. Радолов! Вамъ ли да вѣрвамъ или да вѣрвамъ на съдебната власть? Че ако трѣгна по Вашия акълъ, по Вашитѣ препорѣжки, трѣбва да уволня цѣлата администрация. Хайде де!

А. Радолов (з. в): Азъ, г-да, се чужда на тоя начинъ на теоретизиране защитата на подобни престѣпни полицейски власти — просто не мога да я разбера.

Б. Димевъ (д. сг): Вашиятъ министъръ на вътрешнитѣ работи, който бѣше най-голѣмиятъ побойникъ, го търпѣхте.

А. Радолов (з. в): Когато се знае, че Едрю Шидерски е битъ, когато се знае, че този бой е нанесенъ въ участъка, когато се знаятъ и стражаритѣ, които сѣ нанесли този побой, когато Едрю Шидерски повече отъ месецъ и половина лежи на легло увиванъ въ овчи кожи — пакъ да се казва: „Дайте ми доказателства“, азъ тази теория не я разбирамъ. (Рѣкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ) Недейте мисли, че когато вървимъ изъ този пътъ, ще отидемъ много надалечъ.

Министър В. Моллов: Вие развивате теорията на Прудкина.

Н. Топаловъ (д. сг): (Казва нѣщо)

А. Радолов (з. в): И това не ме засѣга.

Н. Търкалановъ (д. сг): Васъ аслж нищо не Ви засѣга.

А. Радоловъ (з. в): Не е само терорътъ въ време на избора.

Д. Яневъ (д. сг): Г. Радоловъ! Вие, човѣкътъ на законността, кажете, на какво основание подписахте заповѣдь за моето интерниране отъ Василико въ Бургазъ?

А. Радоловъ (з. в): Азъ не съмъ я подписвалъ.

Д. Яневъ (д. сг): Вие я подписахте презъ ноемврий месецъ 1921 г.

А. Радоловъ (з. в): Като министъръ на правосъдието ли?

Д. Яневъ (д. сг): Като замѣстникъ на министра на вътрешнитѣ работи.

А. Радоловъ (з. в): Азъ не съмъ билъ министъръ на вътрешнитѣ работи.

Д. Яневъ (д. сг): Презъ 1921 г., ноемврий месецъ, мене, по Ваша заповѣдь, ме караха пеша отъ Василико до Бургазъ, цѣли 70 км., защото бѣхъ вашъ противникъ. Кажете откровенно основанията за това, щомъ пледирате за законностъ.

А. Радоловъ (з. в): Г. Яневъ! Азъ не мога да си спомня.

Отъ сговориститѣ: А-а-а!

А. Радоловъ (з. в): Азъ не съмъ подписвалъ такава заповѣдь.

Д. Яневъ (д. сг): Азъ Ви се оплакахъ. Кажете какво направихте Вие тогава? Нищо.

А. Радоловъ (з. в): Вие трѣбваше по-рано да ме запитате защо е станало това, за да Ви кажа, ако действително има подобно нѣщо, но азъ смѣтамъ, че Вие сте въ заблуждение.

Отъ сговориститѣ: А-а-а!

Д. Яневъ (д. сг): Какъ ще съмъ въ заблуждение, когато 70 км. ходихъ пеша съ конь подире ми.

А. Радоловъ (з. в): Ще видя тая работа каква е. Но азъ смѣтамъ, че Вие правите една диверсия.

Д. Яневъ (д. сг): Не правя диверсия — Ще се откажете ли отъ мандата си, ако Ви прочета официаленъ преписъ отъ заповѣдта?

А. Радоловъ (з. в): Искате да отклоните вниманието на Народното събрание.

Д. Яневъ (д. сг): Азъ отдавна търся моментъ да Ви кажа това и най-после го намѣрихъ.

А. Радоловъ (з. в): И тъй, въ деня на избора въ с. Стралдажа постѣпва се така: вечерта, преди да стане преброяването на гласоветѣ, отива единъ приставъ съ револверъ въ рѣка, заедно съ четири стражари, турили шикове на пушкитѣ, и казватъ на всички застѣпници: „Вънъ!“ Единъ либералъ се опитва да се противопостави, но и о него опиратъ ножа и му казватъ: „Вънъ!“ Всички застѣпници сѣ изхвърлени вънъ и следъ това вече се започва преброяването на гласоветѣ. И се получава тъкмо обратенъ резултатъ на оня, който фактически е трѣбвало да има. Това не е, г. г. народни представители, само въ с. Стралдажа, това е въ 17 села отъ Ямболска околия. (Рѣкопльскания отъ земледѣлцитѣ, крило „Врабча“. Възражения отъ сговориститѣ) И затова исканата анкета на избора има напълно своето мѣсто.

Г. г. народни представители! Вие ще трѣбва да се съгласите при това положение да се направи една анкета, защото учителятъ въ Зимнишката община, напимѣръ, който е билъ председателъ на бюрото, понеже не се е съгласилъ съ машиницѣтъ, които сѣмъ били предлагани, е билъ уволненъ. Трѣбва да се съгласите и вие, че когато въ такъвъ начинъ се произвежда изборъ въ 17 общини въ околията, безспорно е, че има едно опорочаване.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Ние бихме се съгласили, но не ви вѣрваме.

А. Радоловъ (з. в): Следователно, ако вие искате за честта на Парламента и на васъ да се хвърли пълна свѣтлина върху произвеждането на този изборъ — азъ не обвинявамъ никого — съгласете се на една анкета...

Н. Топаловъ (д. сг): Анкета и за вашето управление!

А. Радоловъ (з. в): ... и онѣзи, които сѣ провинени при произвеждането на този изборъ, при вършенето на тѣзи насилия отъ страна, било на войнски чинове, било на полицейски агенти, ще трѣбва да получатъ своето наказание. А щомъ се намѣри, че този изборъ, по който се е действувало така, съ насилие, е опороченъ, ще трѣбва въ такъвъ случай наново да се сондира волята на избирателитѣ въ Ямболска околия. Дайте една малка свобода и ще видите, че не желѣзниятъ блокъ, а само Земледѣлскиятъ съюзъ ще има дветѣ мѣста. (Рѣкопльскания отъ земледѣлцитѣ)

Председателствуващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Иванъ Хрелопановъ.

И. Хрелопановъ (д. сг): Г. г. народни представители! Вземамъ думата, за да мотивирамъ своя вотъ въ пленума на Народното събрание и въ заседанието на комисията по провѣрка на изборитѣ. Това ми се налага затуй, защото въ тазсутришното заседание на комисията, при провѣрката на избора въ Ямболската околия, следъ доклада на докладчика единствено азъ взехъ думата и помолихъ членоветѣ на комисията да се съгласятъ да приематъ единодушно, че изборътъ е редовно произведенъ. Никой въ комисията не възрази, не поиска думата, макаръ че присѣстваха представители на всички почти опозиционни партии. За мене е една изненада тази голѣма гюрюлтия, този голѣмъ шумъ, който се вдига сега около ямболския изборъ. И азъ оставамъ съ впечатлението, г. г. народни представители, че около този изборъ не само се прави политика, но като-че-ли се изплащатъ изтекли вече падежи...

К. Лулчевъ (с. д): По ямболския изборъ и миналия пътъ сѣ ставали дебати въ комисията.

И. Хрелопановъ (д. сг): Настѣпили сѣ падежи, които трѣбва да се плащатъ, поети сѣ ангажирани отъ нѣкои политически партии по ямболския изборъ и затуй, когато този изборъ трѣбва да се утвърди въ пленума на Народното събрание, счита се отъ партията на широкитѣ социалисти, че той не трѣбва да мине въ мълчание. Азъ много съжалявамъ, че изразителъ на такава една акция на тази партия се явява стариятъ ветеранъ, политически деятелъ г. Сакжзовъ. Бидейки водачъ на опозиционната си листа отъ Ямболската околия, той би направилъ по-добре въ всѣки случай да не говори. Има тукъ маса други достойни неговѣ сподвижници и приятели, които по-сполучливо може би щѣха да изнесатъ отъ трибуната всичкитѣ насилия, всичкитѣ ужаси, за които тукъ се разправя предъ Народното събрание, г. г. народни представители.

Г. Марковъ (з. в): А пъкъ той да мълчи! Той най-добре знае работата, защото е билъ тамъ.

Я. Сакжзовъ (с. д): Азъ бѣхъ очевидецъ на тѣзи работи.

И. Хрелопановъ (д. сг): Тъкмо защото сте очевидецъ. Когато се разглежда изборътъ на единъ депутатъ, по-добре е той да мълчи, въ веѣки случай той да не взема думата за неговата околия.

Я. Сакжзовъ (с. д): Тая политика оставете я за васъ.

И. Хрелопановъ (д. сг): Ние, по-младитѣ, смѣтаме, че е по-тактично.

Я. Сакжзовъ (с. д): Мълчанието никога не е добро.

И. Хрелопановъ (д. сг): Г. г. народни представители! Когато азъ въ заседанието на комисията предложихъ да се утвърди изборътъ, азъ направихъ това не за туй, че не знаехъ подадената контестація отъ г. Петко Търпановъ, политически приятелъ на г. Сакжзова, бившъ нашъ колега, който е заседавалъ съ насъ като депутатъ отъ миналата Камара, около 4 години. И да ви кажа, азъ съ едно предвари-

телно чувство допускахъ, че тази контестація е написана отъ г. Търпановъ, не за друго, но защото всички ще бждемъ свидетели на неговата постоянна закачливостъ и заядливостъ въ XXI-то обикновено Народно събрание.

И какво се излага въ тая контестація?

Х. Баралиевъ (с. д): Само Вие не сте заядливи!

И. Хрелопановъ (д. сг): Въ тази контестація на г. Търпанова се излагатъ нередовноститъ въ изборната борба въ 8 села — г. Радоловъ сега ги увеличи на 17.

А. Радоловъ (з. в): Да, 17.

И. Хрелопановъ (д. сг): Подиръ единъ месецъ може да станатъ 27 и да обхванатъ цялата околия!

А. Радоловъ (з. в): Да направимъ анкета, ще ги видимъ колко сѣ.

Н. Топаловъ (д. сг): Колкото доущахте и вие анкети презъ ваше време. Когато имашъ нахалността да приказвашъ, трѣбва да те чукаемъ отгоре.

А. Радоловъ (з. в): Значи по нашия пътъ вървите! Недейте претендира тогава, че сте нѣщо по-добро!

Н. Топаловъ (д. сг): Ако имашъ честъ, ще мълчишъ.

А. Радоловъ (з. в): Недейте претендира Вие за такава.

Председателстващъ В. Димчевъ (Звъни) Моля ви се, г-да.

И. Хрелопановъ (д. сг): Контестацията, г. г. народни представители, може да бжде раздѣлена на две части. Първата частъ е обикновената първа частъ на всѣка една подавана контестація досега: общи фрази за насилия въ изборитъ. Въ втората частъ се твърди — и това е, което мене, изучавайки това изборно дѣло като членъ на парламентарната комисия, ме накара да се замисля — че има фалшифициране при преброяването на изборнитъ бюлетини въ две секции, въ секцията на с. Зимница и въ секцията на с. Бояджикъ.

Понеже, г-да, по първитъ оплаквания, за насилията, тукъ въ Камарата вече много се разправя, много говорихме, на тѣхъ азъ не обърнахъ особено внимание, но туй, за фалшификацията, туй е страшно, г. г. народни представители. Да бжде изнесено въ една контестація, че при преброяването на изборнитъ бюлетини има замѣняване на бюлетини, . . .

А. Радоловъ (з. в): Да.

И. Хрелопановъ (д. сг): . . . че има фалшифициране, това е страшно.

К. Лулчевъ (с. д): Че да е само тамъ!

Х. Баралиевъ (с. д): (Къмъ И. Хрелопановъ) Това учудва ли Ви?

И. Хрелопановъ (д. сг): Моля Ви се. Вие трѣбва да знаете, че когато изучаваме изборни книжа, изучаваме ги основно, г. Радоловъ, и затуй имайте малко търпение. — Азъ се сериозно замислихъ дали при туй положение изборътъ въ Ямболската околия трѣбва да се смѣтне за редовенъ или не.

Азъ се справихъ съ всички книжа по избора въ Ямболската околия и какво се установи? Имайте малко търпение да ви кажа какво отбелязватъ книжата по избора, по поводъ туй твърдение на г. Търпанова.

Х. Баралиевъ (с. д): Една анкета ще провѣри най-добре това. Не е важно Вие какво ще кажете. (Възражения отъ сговориститѣ)

Д. Кьорчевъ (нац. л): Нѣма предложение за неутвърждение на избора.

И. Хрелопановъ (д. сг): Нѣма.

За с. Зимница г. Търпановъ твърди, че председателятъ на изборното бюро, учителътъ Иванъ Дяковъ, е билъ принуденъ да излѣзе отъ изборното мѣсто въ момента, когато

щѣло да стане преброяването на бюлетинитѣ. И затуй той не е билъ присѣдствувалъ на преброяването на бюлетинитѣ и въ негово отсъствие е станало подмѣняването на изборнитѣ бюлетини. Ето тукъ протокола и дневника.

Х. Баралиевъ (с. д): А бе и по старозагорския изборъ въ протоколитъ нѣма нищо отбелязано, че има замѣняване и пр.!

Докладчикъ С. Савовъ (д. сг): На вересия приказвашъ!

И. Хрелопановъ (д. сг): Г. г. народни представители! Туй твърдение на г. Търпанова, че този председател на бюрото не е билъ тамъ, се опровергава отъ подписа на самия председател. Председателятъ е билъ тамъ и се е подписалъ; подписали сѣ се и застъпниците.

Сжщото това е и за с. Бояджикъ. Ето какво е отбелязано въ избирателния дневникъ за с. Бояджикъ. То е много интересно да го чуете. (Чете) „Презъ време на избора, понеже къмъ 2 ч. следъ обѣдъ застъпникътъ на Демократическия сговоръ заяви на бюрото, че бюлетинитѣ на Демократическия сговоръ сѣ се губѣли“, . . .

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Народътъ се избира! (Веселостъ)

И. Хрелопановъ (д. сг): . . . и че имало съмнение, че застъпникитѣ на другитѣ партии сѣ крадѣли бюлетини, затова поиска да имъ се направи обискъ. Направи се обискъ и се намѣриха въ застъпника на оловената коалиция Стоянъ Митевъ 13 крадени бюлетини на Демократическия сговоръ“.

Н. Топаловъ (д. сг): Той е широкъ социалистъ.

И. Хрелопановъ (д. сг): (Продължава да чете) „Въ това време стана спрѣчкване между застъпникитѣ. Бюрото, за правилния вървежъ на избора, нареди отстранението на всички застъпници отъ изборното мѣсто“.

А. Радоловъ (з. в): Ти вървашъ ли го това?

Нѣкой отъ сговориститѣ: Подписъ има.

И. Хрелопановъ (д. сг): (Продължава да чете) „Когато се провѣряваше резултатътъ отъ избора, една тѣлна отъ 70–80 човѣка се събра вънъ въ двора, кждето се произвеждаше изборътъ, съ псувни, крѣстци, заплашвания и други искаше да влѣзе въ изборното помѣщение и да осуети цялия изборъ. Но стражата имъ възпрепятствува“.

Това е бележката на изборното бюро. И щомъ като, г. г. народни представители, по тѣзи две най-тежки оплаквания, които депозира г. Търпановъ, азъ намирамъ пълно опровержение отъ официалнитѣ данни на бюрото, които сѣ подписани отъ застъпникитѣ, азъ мисля, че всѣки ще остане съ впечатлението, че тази контестація на г. Търпанова е надута, само за партийни, политически цели. Тя не се оправдава отъ фактитѣ. И затуй какво да анкетираме?

К. Лулчевъ (с. д): Поне единъ изборъ анкетирайте.

И. Хрелопановъ (д. сг): Азъ разбирамъ да направимъ анкета, когато Народното събрание приеме, че даденъ фактъ действително е въренъ. Но когато Народното събрание вижда, че се подава една контестація, съ която се преследватъ чисто партийни, политически цели; то не може да прави анкети, отъ които нѣма да постигне абсолютно никакви резултати. Не можемъ да уйдисаме на една партийна, политическа страсть и амбиция на г. Търпанова и да занимаваме Народното събрание съ анкети. Защото това, което той е писалъ въ контестацията си, отъ началото до края е неистина.

К. Лулчевъ (с. д): За Камарата е установено, че има бити кандидати, че е възпрепятствувано на кандидати да агитиратъ. За тѣзи два факта трѣбва да се произведе анкета.

Председателстващъ В. Димчевъ: (Звъни)

И. Хрелопановъ (д. сг): Заради туй комисията реши да одобри този изборъ, макаръ че тамъ се повдигна и другъ единъ въпросъ, който засѣга лично г. Сакжова и който

азъ за последователностъ съмъ дълженъ да го изтъкна. Листата на оловната коалиция не е поставена редовно по закона; тя е поставена отъ четири души заявители.

К. Лулчевъ (с. д): Вие тълкувате така. Отъ петъ души е поставена.

И. Хрелопановъ (д. сг): Единъ отъ заявителитъ се казва въ сжщностъ Дамяновъ, а въ удостовѣрението, което е издадено отъ общинското управление е писано Динковъ. Значи лицето не е едно и сжщо и затова въ сжщностъ има четири души заявители. Обаче комисията не счете дори за нужно да влиза въ обсъждане на този въпросъ. Наистина, тя намира, че по закона е направено едно опущение, едно нарушение, но, предъ видъ на туй, че то се отнася до г. Сакъзова, единъ старъ ратникъ, общественикъ у насъ, остави го безъ внимание.

Х. Баралиевъ (с. д): Не стои работата така. Дайте да направимъ анкета за всичко.

Председателстващъ В. Димчевъ (Звъни): Моля Ви се, г. Баралиевъ!

Я. Сакъзовъ (с. д): Какъвъ е отговорътъ на мировия сѣдия отъ Ямболъ? Прочетете го.

И. Хрелопановъ (д. сг): Отговоръ на мировия сѣдия по този въпросъ нѣма.

Я. Сакъзовъ (с. д): Има отговоръ и въ него се казва, че това не е вѣрно.

И. Хрелопановъ (д. сг): Ето досието, тукъ е, заповѣдайте да видите.

Я. Сакъзовъ (с. д): Прочетете го.

И. Хрелопановъ (д. сг): Ето какво той пише: (Чете) „Представямъ Ви, г. Председателю, изборното дѣло по поставяне на кандидатнитъ листи за законодателнитъ избори на 22 май на зависяще разпореждане“. Това е отговорътъ на мировия сѣдия. Ние поискаме да ни изпрати цѣлото дѣло и той ни го изпрати.

К. Лулчевъ (с. д): Кажете какво има вътре. Установи се, че сж поставили листата петъ души, а не четири.

И. Хрелопановъ (д. сг): Фактически сж четири лицата, които сж поставили кандидатната листа.

Но моята мисль е друга. Когато ставатъ тѣзи дебати по този изборъ, когато ние отъ парламентарното мнозинство не изпадаме въ дребнавостъ и когато на едни факти, безспорно, констатираме, имъ даваме едно правилно освѣтление, отъ противната страна на насъ ни се лансиратъ измислени факти и искатъ да правимъ анкети за тия измислени факти. (Ржкоплѣскания отъ сговориститъ)

К. Лулчевъ (с. д): Фактитъ не сж измислени.

И. Хрелопановъ (д. сг): Когато отъ тая страна (Сочи лѣвицата) за нарушение на закона има факти, на които ние даваме една свѣтлина по-широко обществена, ние искаме да се утвърди тоя изборъ, за да ви покажемъ, че никога нѣма да изпаднемъ въ дребнавостъ, да измисляме работи, както прави това въ своята контестация г. Петко Търпановъ. (Ржкоплѣскания отъ сговориститъ)

Председателстващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Никола Мушановъ.

Н. Мушановъ (д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! По този изборъ, който се дебатира, азъ нѣмаше да взема думата. Стояхъ си като народенъ представителъ, който желае да се освѣтли по тоя въпросъ, толкова повече, че думата взема г. Сакъзовъ, единъ отъ старитъ парламентарни дейци и видни политици въ нашата страна. Следъ него взема думата г. министъръ-председателътъ. И азъ съ своитъ слаби сили като народенъ представителъ искахъ да се ориентирамъ по избора, който се дебатира.

Какво въ сжщностъ излиза отъ тия дебати? Азъ виждамъ, че има единъ фактъ, който не се оспорва отъ никого — че единъ отъ кандидатитъ, г. Едрю Шидерски, е билъ

жестоко битъ, за когото г. Сакъзовъ казва, че въ известни моменти животътъ му билъ въ опасностъ. Изглежда, че и г. министъръ Славейко Василевъ, първиятъ кандидатъ въ листата на Демократическия сговоръ въ тая околия, сжщо не оспорва тоя фактъ; и той знае, че г. Шидерски е билъ битъ отъ двама стражари, за които г. министърътъ на вътрешнитъ работи казва, че не знае дали сж виновни, защото чакалъ правосѣдието да си каже думата.

Единъ другъ фактъ, който се изнася отъ г. Радоловъ, който е много важенъ и сериозенъ, е, че единъ учителъ, който билъ председател на една отъ секциитъ, билъ уволненъ отъ служба, защото не е искалъ да фалшифицира резултата отъ избора.

Нѣкой отъ сговориститъ: Това не е фактъ.

Н. Мушановъ (д): Азъ отдавамъ тоя фактъ на г. Радолова, който го изнесе тукъ и го вземамъ като сериозенъ фактъ.

Какво значение има нанесениятъ побой на единъ отъ кандидатитъ за народенъ представителъ срѣдъ масата, е единъ въпросъ, върху който има, както виждате, голѣми разногласия. Г. министъръ Славейко Василевъ казва, че побоятъ на Шидерски е нанесенъ въ вреда на листата имъ, защото въ околността на с. Стралджа тѣхнитъ гласове били намалени. Ако не е билъ битъ г. Шидерски, тѣхното болшинство щѣло да бѣде по-голѣмо. Такъвъ аргументъ чухъ отъ него! Азъ, скромниятъ народенъ представителъ, бихъ пожелалъ на г. Славейко Василева, когато е въ опозиция, да не биятъ никога нѣкой отъ неговитъ другари-кандидати, защото резултатътъ ще бѣде все въ негова вреда, никога нѣма да бѣде въ негова полза. (Смѣхъ срѣдъ лѣвицата)

Г. г. народни представители! Азъ вземамъ думата инициентно, защото въ тия дебати, които ставатъ днесъ, се повдигатъ въпроси отъ сериозенъ характеръ, върху които трѣбва да има едно мнение. При разискванията по отговора на тронната речъ въ първата извънредна сесия ние говорихме за свободата въ последнитъ законодателни избори, нѣма да се връщамъ сега върху тѣхъ. Но днесъ се проповѣдватъ ереси, които ние, отъ желание да подобримъ парламентарния режимъ и да гарантираме свободата на изборитъ, ще трѣбва да ги изкоренимъ отъ нашата страна. Азъ виждамъ какъ страстно отъ страна на болшинството се нахвърляха върху дружбашитъ, за да имъ посочватъ всичкитъ тѣхни насилия и беззакония. Нека ми простятъ дружбашитъ, но азъ съмъ на тая страна (Сочи сговориститъ) и имъ казвамъ, че тѣ не ще могатъ никога и съ никакви речи избѣрса насилията, които сж вършили. Но, г-да, не сте прави и вие, когато посочвате на тѣхнитъ насилия. Туй е политиката „клинъ клинъ избива“. Ако вървимъ въ тоя пътъ, докѣде ще отидемъ? Докога днешнитъ насилия ще ги оправдаваме съ вчерашнитъ насилия на нашитъ противници? „Вие бѣхте насилници, и ние ще бѣдемъ такива“. Неправда срещу неправда не създава право.

Нѣкой отъ сговориститъ: Това никой не твърди.

Н. Мушановъ (д): Всички спорове по изборитъ се водятъ така. Отговаря се: „Вие насилвахте“. Приказватъ кѣде другитъ сж бесили, кѣде сж вързвали ржце, кѣде сж изтезавали — като че-ли изтезанията, които тѣ сж вършили, оправдаватъ изтезанията, които вие вършите. Съ тая практика трѣбва да престанемъ. Ако вървимъ съ това рабиране, ние ще увѣковѣчимъ произволитъ въ тая страна, и азъ не знамъ кога ще видимъ зарята на свободата и парламентарния режимъ поставенъ на здрави основи.

Всѣки си носи отговорността. Ние не трѣбва съ вършенитъ вчера престѣпления да извиняваме престѣпленията, които днесъ се вършатъ. Това е първо.

Второ. Уважаемиятъ министъръ на вътрешнитъ работи проповѣда една теория, която действително е много опасна. Той каза: нима остана ненаказанъ нѣкой отъ провинитъ въ изборитъ административни чиновници?

Д. Кьорчевъ (нац. л): Г. Мушановъ! Въ връзка съ това, което говорите, готови ли сте да подържате, че провѣрката и утвърждаването на изборитъ трѣбва да става отъ сѣдебната властъ?

Н. Мушановъ (д): То е другъ, теоритиченъ въпросъ.

Д. Кьорчевъ (нац. л): То е много важен въпросъ, защото ние тукъ сме същевременно и законодатели и съдии.

Н. Мушановъ (д): То е другъ въпросъ.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Не. Азъ съмъ говорилъ съ Васъ частно и Вие сте казвали, че тукъ трѣбва да се повдигне този въпросъ. Кажете ми: да или не?

Н. Мушановъ (д): Недейте ме кара да навлизамъ въ теория. Практиката е много черна. Да помислимъ преди всичко върху нея, а после да дойдемъ да теоритизираме. Днесъ не мога да говоря по този въпросъ.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Да предоставимъ ли провѣрката на изборитѣ на съдилищата? Вие готови ли сте да поддържате това?

Н. Мушановъ (д): То е другъ въпросъ.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Той е важенъ въпросъ. Трѣбва да си кажемъ мнението.

Н. Мушановъ (д): Г. Кьорчевъ! Идатъ дебатитѣ по отговора на тронната речъ. Това е единъ сериозенъ въпросъ, който може да се застъпи при тия дебати, да се кажатъ тогава различнитѣ гледища.

Не е погрѣшна мисълта, че всѣки единъ чиновникъ, който е провиненъ въ престѣпление не само по изборитѣ, но въобще за каквато и да е престѣпностъ, трѣбва да отговаря. Но г. министърътъ грѣши, когато смѣта, че съ наказанието на провиненитѣ по изборитѣ си е изпълнилъ дълга и че въпрѣки произволитѣ, въпрѣки фалшифицирането резултата отъ изборитѣ, осъждането на виновницитѣ е направило изборитѣ законни. Тая логика трѣбва да се изостави, защото тя е най-пакостна.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Въ всѣки случай азъ не проповѣдвамъ и не съмъ проповѣдвалъ, че длъжността на министра на вътрешнитѣ работи е да спечели изборитѣ, както г. Мушановъ 50 пѣти тукъ е казвалъ това. Азъ не съмъ поддържателъ на тая негова теория.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Той ги печели заради васъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: А, заради насъ може да ги е печелилъ!

Н. Мушановъ (д): Г. г. народни представители! Ако е въпросъ да правимъ закачки, моятъ бившъ другаръ ще признае, че и азъ умѣя да се качамъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Ха, закачай се!

Н. Мушановъ (д): Но сега азъ нѣмамъ това желание, сега има други по-сериозни въпроси да разглеждамъ, а не да се занимавамъ съ закачки. Нима ако се осѣдятъ провиненитѣ административни чиновници въ единъ изборъ, съ това тоя изборъ ще престане да бѣде пороченъ?

Г. г. народни представители! Нима може да ме убеди нѣкой мене, че тия двама стражари, които сѣ отипли да бягъ Шидерски, тия двама нещастни хора, които получаватъ 1.500 л. месечна заплата, сѣ направили това по свой починъ? Азъ тукъ (Сочи устнитѣ си) жълто нѣмамъ. (Смѣхъ)

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Най-малкото, азъ трѣбва да съмъ далъ заповѣдъ, нали?

Н. Мушановъ (д): Никога не е възможно, особено дребенъ чиновникъ, полицай, стражаръ, да отиде да изтезава единъ кандидатъ за народенъ представителъ, когато министърътъ е на противно гледище; да отиде самъ да си дири белята, да го изпатратъ въ затвора. Позволете ми, г-да, азъ това не го вѣрвамъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Споредъ Васъ, трѣбва азъ да съмъ далъ заповѣдъ!

Н. Мушановъ (д): Не казвамъ туй.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: По Вашата логика така излиза.

Н. Мушановъ (д): Между Васъ и младшия стражаръ въ с. Мусукуджалый има тъкмо 25 души по-голѣми голѣмци отъ Васъ, въ това отношение, защото сѣ тамъ, на мѣстото, и командуватъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Оставете тая теория.

Н. Мушановъ (д): А щомъ Вие ги търпите, Вие носите отговорността. Често пѣти азъ съмъ Ви казвалъ, че ако има нѣщо погрѣшно у Васъ, откакъ сте министъръ на вътрешнитѣ работи, то е това, да смѣтате, че престѣпленията, които ставатъ по Министерството на вътрешнитѣ работи, никакъ не засѣгатъ Васъ, ако лично не сте дали заповѣдъ. Съ това Вие унищожавате основата на парламентарния режимъ. Вие отговаряте за всички престѣпления на Вашата полиция, защото Вие сте отговорниятъ предъ Парламента. Нѣма защо да ме карате да Ви говоря за тази азбука на парламентарния режимъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Какъ, да отговарямъ за престѣпленията на почитаемата опозиция?

Н. Мушановъ (д): За полицията, която е подъ Вашата властъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Ако нѣкой стражаръ се напие нѣкъде и извърши нѣкакво престѣпление, азъ ли ще отговарямъ? Азъ отговарямъ политически. Азъ Ви питамъ: отъ тѣзи избори имали ли сме по-свободни?

Н. Мушановъ (д): Седнете си на мѣстото. Ще Ви кажа и за това.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Да, ще седна! Тѣй се разсѣждава политически!

Н. Мушановъ (д): Азъ съмъ убеденъ, че моятъ бившъ другаръ нѣма да оспори законността на изборитѣ, които произведохме, когато бѣхме заедно.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Не, не за тѣхъ, за по-предишнитѣ.

Н. Мушановъ (д): За тѣхъ азъ не отговарямъ, защото не бѣхъ министъръ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Отговаряшъ, защото бѣше народенъ представителъ отъ държавната, полицейската листа.

Н. Мушановъ (д): Ще дойда и до тамъ. Сега моля спокойствие, г. министре.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ съмъ спокоенъ.

Н. Мушановъ (д): Азъ мълчахъ, моля Ви и Вие сега да мълчите.

Д-ръ К. Милановъ (д. сг): Вие отъ предишнитѣ Ваши политически разсѣждения сте се абстрахирали съвършено. Нѣщо непостижимо, невъзможно искашъ сега.

Н. Мушановъ (д): Бѣдете спокойни, г. Кънчо Милановъ. И Вашата глава е побѣлѣла, и Вие много избори сте правили, и ербапъ сте ги правили. Почакайте сега да се поразправимъ.

Г-да! Моето разбиране е, че не може по този начинъ да се върви, защото тогава действително нѣма да има на министерската маса отговоренъ министъръ предъ Парламента. Тогава, казвамъ, споредъ моето най-интимно убеждение, нѣма да имаме вече парламентаренъ режимъ. Но за туй ще говоря по другъ изборъ, когато му дойде времето. Сега взехъ думата по поводъ на единъ апострофъ, който направи уважаемиятъ г. министъръ на вътрешнитѣ работи. Той зададе на г. Радоловъ единъ доста сериозенъ въпросъ: „Вие бѣхте ли министъръ на правосѣдието?“ — „Да, бѣхъ“. — „Въ Ваше време се амнистираха всички престѣпления по изборитѣ“. Азъ въ момента забелязахъ: „Г. министре! Вие трѣбва да сте забравили, че съ амнистията презъ 1926 г. амнистирахте и вие всички престѣпления по изборитѣ“. (Смѣхъ и ржкоплѣскания въ лѣвицата)

Министър-председател А. Ляпчев: Позволете да отговоря. Това беше за изборитѣ на XXI-то Народно събрание, защото дойде Парламентът след една революция, която водеше страната към диктатура. (Ръкоплъскания от сговориститѣ) И г. Мушановъ беше тогава депутатъ, избранъ съ правителствената листа.

Нѣкой отъ сговориститѣ: И той гласува за амнистията.

Н. Мушановъ (д): Уважаеми г-да отъ болшинството! Чухъ ръкоплъсканията ви и ще видите колко ялови ще излѣзатъ, когато ви съобща какъ стои работата. Вие всички сте нови депутати — тамъ е нещастieto — и ръкоплъските на вѣтъра.

Отъ сговориститѣ: Ей-й-й!

Н. Мушановъ (д): Вие не знаете какъ стои въпросътъ, почакайте малко, ще ви го разясня и съмъ убеденъ, че и г. министър-председателътъ ще се съгласи съ мене.

Министър-председател А. Ляпчев: Ще видимъ. Разкажи го и азъ ще го разкажа по-нашироко.

Н. Мушановъ (д): Изборитѣ станаха следъ 9 юний. Въ тия избори и азъ бѣхъ кандидатъ за народенъ представителъ отъ страна на властващата партия кръстена Демократически сговоръ отъ мене, както моятъ уважаемъ другаръ често ми го казва. Въ Търновската избирателна околия се избрахме трима представители, двама отъ които — съдбата на нашата листа била такава — моитѣ бивши другари, Горбановъ и Христо Михайловъ, си отидоха въ забвение, безъ да бждатъ сега избрани, а азъ отидохъ на противната страна.

Д-ръ Ц. Дяковъ (д.сг): Не сж отишли въ забвение.

Н. Мушановъ (д): Това бѣхме правителственитѣ представители тогава отъ Търновската избирателна околия. Азъ моля г. г. народнитѣ представители, които сега сж отъ Търновската избирателна околия, да засвидетелствуватъ едно — че окръжниятъ управителъ тогава въ Търново, сега софийски окръженъ управителъ, г. Каракулаковъ, се държа така въ изборитѣ въ Търновската околия, щото 20 дни преди изборитѣ не допусна околийски началникъ да влѣзе въ нѣкое село. Тукъ има търновски народни представители отъ опозицията, и тѣ ще кажатъ истински ли е фактътъ, който азъ устаговявамъ, или не.

М. Дочевъ (д.сг): Г. Мушановъ! Азъ бѣхъ кандидатъ тогава на четвърто мѣсто въ листата. Ще Ви кажа, че тѣзи избори, нека свидетелствува г. Пѣйчевъ, се произведоха при редъ, какъвто никога не е имало при избори за народни представители въ Търновска околия.

Н. Мушановъ (д): Това е право. Добре, че сте тукъ, за да повѣрватъ и Вашитѣ другари.

Искахъ да отговоря на г. Ляпчевъ, че изборитѣ, въ който съмъ избранъ, е произведенъ при абсолютна свобода, безъ нито едно оплакване. Така че, нѣма защо да се натяква че съмъ билъ избранъ нѣкога въ Търновска околия. Азъ тъкмо туй желая: изборитѣ все тъй да ставатъ, както ние, бидейки на власт, ги произвеждахме въ Търновска околия. Това е моятъ съветъ къмъ васъ. Както виждате, азъ съмъ въ своя пѣтъ.

По-нататъкъ. Ръкоплъска болшинството на г. министра на вътрешнитѣ работи за това, че амнистията, която се е дала, била дадена за събитията отъ 1923 г. насамъ.

Г. г. народни представители! Ще моля да си спомнятъ ония, които бѣха тогава тукъ — на младитѣ препоръчвамъ да четатъ дебатитѣ, които станаха тогава — че въ комисията болшинството бѣ приело да изключимъ отъ амнистията всички престѣпления по изборитѣ и по свободата на събранията. Обаче, тукъ въ Народното събрание, болшинството, мимо решението на комисията, прие да се даде амнистия за престѣпленията по изборитѣ. Г. Ляпчевъ! Справете се. Има опозиционни народни представители, които ще си спомнятъ това.

Министър-председател А. Ляпчев: Ще видимъ.

Н. Мушановъ (д): Ние поддържахме да се даде амнистия за ония смутни времена следъ 9 юний и следъ агентата въ църквата, станалъ на 16 априлъ. Тогава неприкосновеността

на жилищата не се спази, свободата на събранията не се спази. Имаше предложение, направено отъ насъ, да се изключатъ само престѣпленията, извършени по изборитѣ — тогава бѣха станали изборитѣ за окръжнии съветници. Въпрѣки туй, обаче, болшинството гласува. И въ § 9 на закона за амнистията се казва: (Чете) „§ 9. Амнистиратъ се всички престѣпни деяния по чл. чл. 236 пунктове 3 и 5 (съ изключение на престѣпления отъ частенъ характеръ), 236а, 289 п. п. 2 и 3, 300, 303 и 299 въ свързка съ чл. 303 отъ наказателния законъ, както и престѣпни деяния по избирателния законъ и по чл. чл. 133 до 135 отъ наказателния законъ, извършени до 31 декемврий 1925 г.“ А по-надолу въ § 10 се казва: (Чете) „Амнистиратъ се всички престѣпни деяния, извършени отъ 11 априлъ 1922 г. до 1 декемврий 1925 г. по закона за гарантиране свободата на събранията“. Ние искахме да се направи това ограничение, да се змни-стиратъ другитѣ престѣпления, обаче, престѣпленията по свободата на събранията и по изборитѣ, които бѣха станали презъ 1925 г., да не се амнистиратъ. Туй бѣше решило и болшинството на комисията. Но не знамъ, понѣкога има единъ бациль, който заразява изведнѣжъ болшинството и „хъртъ“, минаха го. Зачудихме се всички. Амнистираха се и тия престѣпления.

Ето защо, когато министърътъ на вътрешнитѣ работи уповава г. Радолова, казвайки му, че тѣ сж амнистирани тия престѣпления, азъ ще кажа, че и вие сжщо не можете да се отърсите отъ тази отговорност, защото и вие амнистирахте престѣпления по избирателния законъ. И тогава ви казвахме, и сега ви казваме: тази амнистия е пакостна. Защо? Защото, когато амнистирате всички провинени въ изборитѣ, тия буйни хора, за които казва г. Ляпчевъ — избори идатъ, дойдоха и минаха — като знаятъ, че тия престѣпления сж амнистирани, ще ги вършатъ, чакайки амнистия. Азъ пледирахъ по единъ бележитъ процесъ преди осемъ дни. Откакъ съществува България, такава престѣпностъ не съмъ виждалъ. Ще Ви я разкажа. г. Ляпчевъ, други пѣтъ. Азъ съжалявамъ ония интелигентни младежи, 24--25 годишни хора, които сж подтикнати отъ невидима ръка да хвърлятъ бомби и да трепятъ политически противници. Осждиха ги на година и половина затворъ. Чувствувамъ разврата, който се всѣва въ тая младежъ. Тя отива на полсждимата скамейка, а невидимитѣ ги нѣма. Г-да! Ако сме тукъ, за да поправяме тия работи, тѣ сж страсти не трѣбватъ да се поправятъ. Трѣбва да влагаме повече премирительностъ въ нашитѣ партийни спорове.

Ще заключа. Взехъ думата, за да кажа, че амнистията е гласувана по начина, по който ви казахъ. Справете се съ дневниците и ще видите, че азъ не лъжа.

К. Томовъ (з): Отъ коя дата е?

Н. Мушановъ (д): Законътъ е публикуванъ на 25 декемврий 1926 г.

Д-ръ К. Милановъ (д.сг): Г. Ляпчевъ заяви — може би Вие не сте го чули — че не е обещавалъ амнистия.

Е. Начевъ (д.сг): (Казва нѣщо).

Н. Мушановъ (д): Да не би и Вие, г. Начевъ, да се възмушавате отъ насилията презъ време на изборитѣ?

Е. Начевъ (д.сг): Да, възмушавамъ се, защото никого не съмъ гонилъ въ миналото, но се възмушавамъ и отъ демagogията.

Н. Мушановъ (д): Много добре, bravo, г. Начевъ! — Сега да завърща, г. г. народни представители. Отговорихъ на г. министър-председателя, какъ съмъ билъ избранъ презъ 1923 г. като неговъ другаръ отъ Демократическия сговоръ. Въввамъ, че той ще е доволенъ, че признахъ една свѣтла страница въ избирателната дейностъ на тогавашния режимъ.

Пакъ да заключа. Има други, много сериозни въпроси. Време е да повдигнемъ тѣзи въпроси, за да се замислимъ върху тѣхъ. Азъ често пѣти съмъ мислилъ: при единъ опороченъ изборъ, кждето се избиратъ двама опозиционни и четири правителствени депутати, какъ да го касирашъ, ако даже има насилие. Защото най-сетне знаемъ що е правителство и силата му въ маситѣ. То винаги има по-голяма сила отъ насъ, опозиционеритѣ. Азъ си казвахъ често пѣти: нѣма какво да близне опозицията. Властчица-масница! Всѣки отива тамъ да близне. Азъ знамъ какво е опозиция

и опозиционна борба, защото 26 години вода политическа дейност. Пък и г. Ляпчев — съдбата му писа да бжде сега голѣмецъ, управникъ — е билъ дълго време въ опозиция, за да знае нашата съдба като опозиционери. Но питамъ азъ: можете ли да касирате единъ изборъ, кждето има избрани двама опозиционери, заради това, че имало насилие въ избора? Не можете да обвините опозиционера и да отречете, че има нѣщо по-чисто, отколкото борбата на опозиционера при нашитѣ условия. Защото има единъ фактъ, който трѣбва да се признае. Тамъ кждето храта въвеждатъ пропорционални изборни системи, като връхъ, като корона на развитието на представителното право, тамъ такива насилие не могатъ да съществуватъ. Нашитѣ системи — защото ги искаме такива — сѣ преварвали нашата действителност. И ние се лъжемъ: искаме пропорция, искаме механическа справедливост, когато още въ същностъ не сме достигнали моралната справедливост. И ето защо, когато дебатирате тѣзи въпроси, нека засѣгаме и тежитѣ, сериознитѣ въпроси, които се повдигатъ при такива прения. Въ чужбина, кждето иматъ пропорционална изборна система, кждето сѣ разбрали, че въ представителството на народа трѣбва да се даде по-висша справедливост, съразмѣрно да се представятъ силитѣ въ Парламента, тамъ хората не мислятъ за насилие. Тамъ всѣко насилие отъ този родъ пзори не правителството и партията, а народа. Ние сме далечъ отъ това схващане. Кой между насъ ще се напѣва, за да иска да направи, щото моралното състояние на нашия народъ и моралната отговорност на нашето управление да бждатъ въ съгласие съ пропорцията? Кой? Най-напредъ властѣта. Азъ намирамъ, че ако въ България нѣма властъ, която да иска да произволничи, нѣма да има народъ, който да иска да прави насилие по изборитѣ. И когато има силна властъ, която не я е страхъ отъ народа, нѣма да има нужда отъ такива палеативни мѣрки на насилие, за да вземе изборитѣ.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Има думата г. министър-председателъ.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Г. г. народни представители! Азъ съмъ много доволенъ отъ тѣзи разсуждения на г. Мушановъ. Какво собствено изнесе г. Мушановъ? На първо мѣсто, това, че изборитѣ, станали въ 1923 г., били станали по единъ образецъ редъ и при такава свобода, каквато и той даже мъчно е видѣлъ. Азъ съмъ много доволенъ отъ това.

Н. Мушановъ (д): Недейте ме заставя да Ви поправамъ на всѣка дума.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Нека му направя концесията, че той говори само за онѣзи избори, кждето той е участвувалъ — въ Търновския окръгъ. Обичамъ да вѣрвамъ, че и другитѣ народни представители, които сѣ били въ другитѣ окръзи, нѣма да твърдятъ противното.

Н. Мушановъ (д): Дай Боже.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Това едно. Второ. Г. Мушановъ казва, че въ началото на 1926 г., при формирането на моя кабинетъ...

Н. Мушановъ (д): За до 25 декемврий е амнистията.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: За до 25 декемврий е амнистията, а вотирането на закона е станало презъ мое време.

Н. Мушановъ (д): Не.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ приемамъ, не се боя.

Н. Мушановъ (д): Искамъ да Ви поправа. Вие не бѣхте още министъръ.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Чакайте, ще Ви кажа. Вие не знаете тази работа; чели сте тамъ, но не сте проумѣли, пък азъ помня.

Н. Мушановъ (д): Законътъ е обнародванъ на 13 февруарий.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: А, видѣ ли, че не си правъ? Чакай, ще ти кажа.

И тѣй, когато законопроектътъ за амнистията, който се е закроилъ още презъ декемврий месецъ 1925 г. и е миналъ на първо четене преди още азъ да бжда начело на управлението, се е разглеждалъ въ комисията, тамъ, споредъ г. Мушанова, се е приело, щото за престѣпления по избирателния законъ да не се дава амнистия. И когато самиятъ законъ, гласуванъ на последно четене вече при мене като министър-председателъ и министъръ на вътрешнитѣ работи, се е гласувалъ, по една изненада, споредъ г. Мушанова, болшинството отъ народното представителство е дало амнистия и за престѣпленията по избирателния законъ. Азъ казахъ, че това е фактъ, това азъ не го оспориохъ.

Какво заключение иска г. Мушановъ да извади отъ тукъ?

Н. Мушановъ (д): Казахъ, че и Вие дадохте амнистия, както подмѣтнахте на г. Радолова. Това казахъ.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Г. Мушановъ! Азъ се считамъ гордъ, че въ 1923 г. въ България можа да има избори, че следъ режима на Стамболийски тя можа да има Парламентъ — азъ съмъ гордъ съ това — съ всички недостатѣци, които той може да има. (Ржкопѣскания отъ сговориститѣ)

Н. Мушановъ (д): Че и азъ не съжалявамъ.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Като не съжалявашъ, тогава прецени нѣщата така, както сѣ, и говори по съвѣсть, а не съ софистика.

Н. Мушановъ (д): Азъ говоря по съвѣсть и затуй направихъ раздѣляне.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Ако ти говоришъ по съвѣсть, ти не можешъ да забравишъ кжде бѣхме ние и кжде дойдохме.

Н. Мушановъ (д): Не съмъ го и забравилъ.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Добре, тогава сѣди по съвѣсть.

Н. Мушановъ (д): Сѣдя по съвѣсть, но нѣма да сѣдя като Васъ, да смѣтамъ, че ще се поправа като трѣгна по сѣщия пътъ.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Да, всѣки ще сѣди по своята съвѣсть.

Н. Мушановъ (д): Нѣма да стана по-цененъ, ако трѣгна по тѣхния пътъ. (Сочи земледѣлцитѣ — крило „Врабца“)

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Сега азъ нѣма да разправамъ пѣлата история на Демократическия сговоръ, нѣма да разправамъ и туй, кой защо влѣзълъ и кой защо излѣзълъ — тая страница азъ я изоставямъ.

Мене ме интересува, обаче, следното нѣщо: какъ ние ще се поправимъ? Това ме интересува.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Съ нови избори.

Т. Константиновъ (нац. л): Съгласни ли сте?

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ не съмъ билъ никога съгласенъ съ националибералитѣ. Напротивъ мѣчилъ съмъ се да тикна страната по-напредъ, законността да добие по-голѣмъ връхъ, но дойде нѣкой, че я бутне надире. И въ туй отношение г. Мушановъ ще се съгласи съ мене. Ние въ 1908/1909 г. бѣхме свидетели тукъ на касиране на избори, каквото въ този Парламентъ не стана.

Н. Мушановъ (д): Че защо ще стане? Тритѣ четвърти отъ народнитѣ представители сѣ избрани съ насилие. Вие потвърждавате моитѣ думи. Кого ще касирате?

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ приказвамъ съ факти, защото на софиститѣ искамъ да посоча софистиката имъ.

Н. Мушановъ (д): Кого ще касирате? Вие трѣбва да касирате вашитѣ избори.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Азъ ще Ви кажа сега.

Д-ръ Ц. Дяковъ (д.сг): Въ Свищовско какви насилия станаха?

Министър-председател А. Ляпчевъ: Именно, азъ ще говоря сега за този изборъ. Нали ще се поправяме?

Н. Мушановъ (д): Вие знаете, че азъ защитихъ навремето отъ трибуната г. Гешова. Азъ го спасихъ отъ увлечението на болшинството. Азъ бѣхъ тогава министъръ на вътрешнитѣ работи.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Възможно е това. Нѣмамъ нищо противъ.

Д-ръ Ц. Дяковъ (д.сг): Г. Мушановъ! Вие казахте, че министърътъ трѣбва да отговаря за дѣлата на стражаритѣ. Туй не издържа критика.

Н. Мушановъ (д): Че туй ли Вие разбрахте отъ това, което азъ говорихъ?

Д-ръ Ц. Дяковъ (д.сг): Това разбра цѣлото Народно събрание. Тѣй се изразихте. Вие поддържате единъ абсурдъ.

Н. Мушановъ (д): Да, ако туй сте разбрали, действително абсурди съмъ приказвалъ.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Въпросътъ е за политическата отговорност на министра на вътрешнитѣ работи. Не ще съмнение, щомъ е политическа отговорност, тя не се оценява по престѣпленията, които се ловятъ отъ правосъдието, а се оценява по разбиранията на народното представителство. То е, което ще си каже думата, защото санкцията на политическата отговорност е довѣрието или недовѣрието къмъ правителството.

Е добре, сега г. Мушановъ иска да ни каже нѣщо, което е най-обикновено за всѣки опозиционеръ, но което никакъ не е страшно за единъ неговъ противникъ. Какво казва той? — „Вашето управление на Министерството на вътрешнитѣ работи е лошо“. — Може ли да бѣде добро за г. Мушанова? Щомъ той е решилъ да седи на тая скамейка, то ще бѣде лошо.

Н. Мушановъ (д): Азъ съмъ седѣлъ съ Васъ 20 години наредъ. Какъ не те е срамъ да говоришъ сега така? Когато азъ съмъ се борилъ, ти седѣше и мълчеше. (Възразжения отъ сговориститѣ)

Председателстващъ В. Димчевъ: (Звъни) Моля, тишина, г-да.

Н. Кемилевъ (д.сг): (Възразява нѣщо)

Н. Мушановъ (д): Нека утре дойде русенскиятъ изборъ, нека се изнесе тукъ за бомбитѣ. Ти недей приказва сега.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Но да се хвърля заблудата, че единъ министъръ на вътрешнитѣ работи може да бѣде отговоренъ за отдѣлни престѣпления на нѣкой служачи, обичамъ да вѣрвамъ, че самъ г. Мушановъ нѣма да твърди туй.

Н. Мушановъ (д): Азъ не съмъ го казвалъ.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Да, но така го завърташъ, понеже си бившъ прокуроръ! (Смѣхъ) Тази професия азъ не съмъ упражнявалъ. У публиката остава впечатление, какво политическата отговорност и криминалната отговорност сѣ едно и сѣщо нѣщо — тоганджилѣкъ. Не вѣрви така. За политическата отговорност азъ съмъ насреща и я понасямъ.

Д. Нейковъ (с. д): Какъ да се поправимъ — да чуемъ.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Тѣкмо на този въпросъ ще дойда. Азъ съмъ отъ четири години въ Демократическия сговоръ и отъ две години съмъ удостоенъ да бѣда на това мѣсто. Питамъ се за менъ: отъ 9 юний насамъ къмъ по-добро ли вѣрви България или къмъ по-лошо? Г. Мушановъ може да каже: къмъ по-лошо. Това е негово право. Азъ твърдя, че отиваме къмъ по-добро.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Кой ще ни разбере?

Министър-председател А. Ляпчевъ: Народътъ разбира. И че той разбира, доказателство е това, което виждате предъ себе си.

Н. Мушановъ (д): Слѣзте и ще видите какви доказателства ще има. (Общъ смѣхъ)

Министър-председател А. Ляпчевъ: Има да почакантъ! Виждате ли сега какъ се излагате?

Министъръ С. Василевъ: (Къмъ Н. Мушановъ) Ще слѣземъ, за да отидешъ ти въ Шуменъ. — (Къмъ сговориститѣ) Г. Мушановъ иска да слѣземъ отъ властъ, за да отиде въ Шуменъ. Ние не желаемъ да отиваме въ Шуменъ и затова ще седимъ на властъ. (Смѣхъ всрѣдъ сговориститѣ)

Н. Мушановъ (д): Азъ казвамъ да слѣзете, за да ви защитаваме ние. (Смѣхъ) Помнете, че е лошо иначе.

Председателстващъ В. Димчевъ: (Звъни) Молд, тишина, г-да.

Министър-председател А. Ляпчевъ: И тѣй, г. г. народни представители, че ние вѣрвимъ къмъ едно подобрене, това е отбелязано не само отъ насъ, това е отбелязано отъ цѣлия свѣтъ. Това отбелязва европейскиятъ печатъ въ своитѣ първи редове, най-сериозната преса въ своето грамадно мнозинство, освенъ противникитѣ на днешния общественъ строй. То се знае, тѣ сѣ противници, за тѣхъ всичко е добро въ Москва и всичко е лошо въ всички парламенти. Общественото мнение въ Европа цени този напредѣкъ, който постига България, и я подкрепя въ всѣка една стѣпка. Г. Мушановъ ще иска ли да се вреди въ редовитѣ на тѣзи, които мислятъ, че има нѣщо по-добро, или ще държи страната на онѣзи, които отъ Москва викатъ, че има нѣщо по-лошо? Тамъ е въпросътъ. Г. Мушановъ, който е отишелъ въ нѣкои села, както ни казва, да защитава сигурно нѣкои младежи, които били тласнати да хвърлятъ бомби, той, който тукъ инцидентно осажда ония невидими рѣце, които сѣ дали тѣзи бомби, ще бѣде ли толкова кжсогледъ да не види, когато има нѣщо по-добро? Е добре, той трѣбва да поддържа това въ тия критически времена; не трѣбва да върши поощрение на престѣплението, като дава съ sofистиката си оръжие тѣкмо на тѣзи невидими сили, които тласкатъ страната въ тѣзи пѣтъ. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Въпросътъ не е дребнавъ; той е много сериозенъ. Страната е въ една борба. Цѣлиятъ свѣтъ днесъ е въ една борба — къмъ парламентаризъмъ, къмъ свобода човѣшка или къмъ тирания, къмъ диктатура и къмъ насилие, както отъ другаде се проповѣдва. Тукъ нѣма два пѣтя — пѣтятъ е определенъ.

Нѣщо, г. г. народни представители, за онова, което съмъ сподѣлялъ отъ момента, когато г. Мушановъ кръсти Демократическия сговоръ и нѣма куража да доседи въ него докрай, за да извоюва онова, за което той е създаденъ. Азъ съмъ гордъ, че съмъ въ него и съмъ убеденъ, че само съ него ще вѣрвимъ къмъ подобрене (Бурни ржкоплѣскания отъ сговориститѣ), а нѣма да вѣрвимъ къмъ подобрене съ коалиции, каквито прави г. Мушановъ, защото самъ той на другия денъ ще се кае и не ще знае, кѣде да се дѣне.

Н. Мушановъ (д): Това е нова тема; по нея ще говоримъ утре.

Министър-председател А. Ляпчевъ: А, не дай Боже, работата да достигне дотамъ — да се пази властъта. Азъ питамъ г. Мушановъ, съ какво ще я запази?

Г. г. народни представители! Сега по изборитѣ. Ние се спирахме нееднѣжъ, и по отговора на тронното слово сигурно пакъ ще се приповторятъ работи въ предстоящитѣ заседания. Веднѣжъ изборитѣ докарали този пленумъ на Народното събрание — азъ съмъ казалъ нѣщо, което досега се е пазило отъ всички като светиня, за което благодаря — дано докрай да го запазите. Азъ не се нуждая да видя народни представители изгонени отъ Народното събрание. Може ли да каже сѣщото г. Мушановъ?

Н. Мушановъ (д): И тая тема е нова. И на нея ще Ви отговоря утре. Много теми ми задавате.

Министър-председател А. Ляпчев: И действително днешният дебат по избора в Ямболската околия е много характеричен и за бъдещия историк той ще бъде в много отношения един факт, който ще освети какви са били обстоятелствата в нашата страна, кой какво е преследвал. Аз, който зная действителността на българските Народни събрания и на българските правителства; аз, който имам щастие да виждам едно болшинство, което се отнася с най-голямо внимание към изборите и особено с голямо внимание към защитата, дължна на опозицията; аз, който не съм отбелязал нито едно касиране на избор; аз, който съм от онзи, които мислят, че няма да се дойде дотам, да става касиране на избори, освен ако има очевидни причини за това, по което и самата опозиция, в лицето на най-добросъвестните си хора, би се съгласила — така поне аз си предполагам — аз съмтам, че той напредък е много голям за парламентаризма в нашата страна. И ако се беше започнало, тъй както при други случаи, по настроената на един или други, по капризите на този или онзи министър, да се казва: „Този да ми държи мене такъв език!... Моравата бюлетина е моравна, но не е моравна, според моето разбиране — касирането на избора в цялата Пловдивска околия трябва да стане“, в такъв случай аз не зная до къде би се стигнало.

Ц. Цвѣтковъ (д. сг): И на вратчанския избор.

Министър-председател А. Ляпчев: Ако така се вървеше, днес нито един глас нямаше да се чуе от лъвицата за анкетиране избора в Ямболската околия. Но ти (Сочи опозицията) знаеш много добре добросъвестността на мнозинството в този Парламент, който добросъвестност, обичам да вървам, няма да се измени дори при всичките неуместни предизвикателства, които ги отправят към вас (Сочи болшинството). И само затуй тоя лукс се прави.

Г. г. народни представители! Казва се: подобрене. Та подобрието не идва само от властта! Аз трябва един ден да донеса тук всичките афини и да ги прочета, за да видя хора с известни заслуги в тая страна, хора с достойнство дали ще имат куража да стоят в Народното събрание.

Н. Мушановъ (д): Де, холанъ!

Министър-председател А. Ляпчев: Да, г. Мушановъ! — А сега ще кажа само едно — че на другия ден се пише, за да се заличи лошото впечатление: „Това беше за предизборния ден“. Трябва да се престане с това.

Д-ръ К. Милановъ (д. сг): Моралъ!

Н. Мушановъ (д): Да, моралъ!

Министър-председател А. Ляпчев: Защото ако не се престане, няма да има онзи желан напредък, за който приказваме.

Н. Мушановъ (д): Аз Ви говорих за моралъ, когато тук разисквахме по коректива.

Министър-председател А. Ляпчев: Г. г. народни представители! Аз зная какви времена ние преживяваме: аз зная какви мъчнотии има да преодоляваме; аз съм свидетел на много неприятности, но съм убеден, че ние вървим напред към законността и към свободата на българския народ. (Ржкоплъскания отъ сговористите) И това се дължи на борбата, която води Демократическият сговор. А другото е праздна приказка. (Бурни и продължителни ржкоплъскания отъ сговористите)

Председателствувашъ В. Димчев: Няма записани другоратори. Ще гласуваме. Най-напред ще положим на гласуване предложението на народния представител г. Янко Сакъзовъ за произвеждане анкета върху правилността на избора в Ямболска околия.

Които приематъ това предложение, моля, да вдигнатъ ржка. Меншинство, Събранието не приема.

Следва да се гласува предложението на комисията, което е въ смисълъ да бъде утвърденъ като редовенъ изборътъ, произведенъ в Ямболска околия.

Които приематъ предложението на комисията, моля, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

Ще определямъ дневния редъ за утрешното заседание. Има думата г. министър-председателъ.

Министър-председател А. Ляпчев: Предлагамъ на първо място в дневния редъ да бъде разисквания по проекто-отговора на тронното слово. И още сега трябва да успокоя господата (Сочи опозицията): ако заявятъ, че не съм готови, можемъ да отложимъ тая точка отъ дневния редъ за вторникъ. Тая концесия ние винаги ви я правимъ. Откакто Демократическият сговоръ е на власт, никога не е било посъгано на свободата на народните представители да се изказватъ отъ тая трибуна. Свободни сте да приказвате. Въ всеки случай да се постави в дневния редъ за утрешното заседание на първо място: разисквания по проекто-отговора на тронното слово, и следъ това останалите точки отъ днешния дневенъ редъ.

Председателствувашъ В. Димчев: Които приематъ за утрешното заседание дневния редъ тъй, както се предложи отъ г. министър-председателя...

Н. Мушановъ (д): Моля!

Д. Кьорчевъ (нац. л): Искамъ думата по дневния редъ.

Председателствувашъ В. Димчев: Има думата народниятъ представител г. Димо Кьорчевъ.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Първата точка отъ дневния редъ за утрешното заседание ще бъде дебатъ по отговора на тронната речъ ли?

Министър-председател А. Ляпчев: Да.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Азъ моля да отложимъ тая точка за единъ-два дни, да започнемъ тия дебати въ вторникъ, защото на народните представители, които ще взематъ думата, е нужно време, било да се съвещаватъ предварително съ своите приятели, било да събератъ известни данни. Не смѣтайте проекто-отговора на тронната речъ като единъ обикновенъ законопроектъ, който натоварените да говорятъ по него лица могатъ да прегледатъ вечерта въ къщи и на другия денъ да се явятъ тукъ да държатъ своите речи.

Предлагамъ, ако г. министър-председателъ е съгласенъ, да отложимъ тая точка отъ дневния редъ за вторникъ.

Министър-председател А. Ляпчев: Ако г. Кьорчевъ ме беше чул, нямаше да направи това предложение.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Каза се, че тая точка ще бъде на първо място в дневния редъ за утрешното заседание.

Министър-председател А. Ляпчев: Азъ предложихъ да се постави на първо място в дневния редъ за утре: дебати по отговора на тронната речъ. Обаче, ако почитаемата опозиция — защото нейни оратори най-напредъ ще взематъ думата, а не отъ болшинството...

К. Томовъ (з): Отде знаешъ?

Д. Кьорчевъ (нац. л): (Къмъ министър-председателя) Ами защо направихте това предложение?

Министър-председател А. Ляпчев: Направихъ го защото такъвъ е редътъ.

Тогава, азъ предлагамъ тая точка отъ дневния редъ да остане за вторникъ.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Тогава, азъ моля правителството да направи експозе и следъ това да започнатъ дебатите. Започнете вие, защото такъвъ е редътъ. Вие направете най-напредъ експозе.

Н. Мушановъ (д): Единъ личенъ въпросъ, г. председателю! Изборътъ в Русенската градска околия е утвърденъ, а изборътъ в Русенската селска околия не е утвърденъ. Затуй досега азъ държа мандата отъ дветъ мѣста. Помолете комисията да разгледа избора в Русенската селска околия, за да дойде народниятъ представител отъ тамъ. Ако започнатъ дебатите по отговора на тронната речъ, ще отиде 10—15 дни и проверката на този изборъ ще се забави.

Министър-председател А. Лячевъ: Азъ ще бжда щастливъ да изтъгна още една благодарностъ отъ страна на г. Мушановъ — въ това съмъ убеденъ — защото, когато Русенската селска околия се съедини съ Балбунарската, смѣтна, че азъ съмъ направилъ това и тукъ изказа своята благодарностъ, че се е увеличила избирателната колегия. Ще помолимъ почитаемата комисия да разгледа част по-скоро избора въ Русенската селска околия.

Н. Мушановъ (д): Благодаря за тази вежливостъ.

Председателстващъ В. Димчевъ: Които приематъ този дневенъ редъ за утрешното заседание, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 19 ч. 25 м.)

Председателъ: **АЛ. Ц. ЦАНКОВЪ**

Подпредседателъ: **В. ДИМЧЕВЪ**

Секретаръ: **Г. ПАВЛОВЪ**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

	Стр.		Стр.
Отпуски, разрешени на народнитѣ представители: Димитъръ Ивановъ, Иванъ п. Янчевъ, Ради Василевъ, Цвѣтко Цвѣтковъ, Еминъ Агушевъ, Мехмедъ Алиевъ Салиевъ, Мехмедали Герай, Хюсеинъ х. Галибовъ, Димитъръ Гайдаджиевъ, д-ръ Владимиръ Бурилковъ, Кузманъ Куневъ, Тома Константиновъ, Величко Кознички, Генко Митовъ, Димитъръ Дрънски, Димитъръ п. Пандовъ, Савчо Ивановъ, Добри Витановъ	49	относително пѣкои передовности въ с. Островъ, Орѣховска околия, извършени отъ органи на Дирекцията на трудовитѣ земеделски стопанства (Съобщение)	49
Питане отъ народния представителъ К. Лулчевъ къмъ министра на земледѣлието и държавнитѣ имоти		Проекто-отговоръ на тронното слово (Съобщение) . .	49
		Изборъ — провѣрка.	
		Провѣрка избора, произведенъ въ Ямболската избирателна околия (Докладване и утвърждение) . .	49
		Дневенъ редъ за следующето заседание	67